

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Miran Kunstelj

Specialna enota policije v času osamosvajanja Republike Slovenije

Diplomsko delo

Ljubljana, 2014

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Miran Kunstelj

Mentor: doc. dr. Damijan Guštin

Somentor: doc. dr. Uroš Svete

Specialna enota policije v času osamosvajanja Republike Slovenije

Diplomsko delo

Ljubljana, 2014

**Zahvaljujem se mentorjema dr. Damijanu Guštinu in dr. Urošu Svetetu za
strokovno usmerjanje pri pisanju diplomske naloge.
Posebna zahvala gre vsem trem intervjuvancem Bojanu Vašlu, Dušanu Goršetu in
Vinku Bezniku za vse spomine, prigode ter nauke.**

**Najpomembnejše priznanje pa gre moji Nini – hvala ti za potrpežljivost, optimizem
in neizmerno podporo.**

Specialna enota policije v času osamosvajanja Republike Slovenije.

Specialna enota policije ima bogato zgodovino. Danes Specialno enoto policije tvori kombinacija najbolj izurjenih pripadnikov, ki imajo vrsto specialističnih znanj in so opremljeni s sodobnim orožjem, materialno-tehničnimi sredstvi ter drugo specialno opremo, kar ji omogoča izvajanje specifičnih nalog, kot je boj proti terorizmu in delovanje proti najhujšim oblikam kriminala. V času osamosvajanja Republike Slovenije, med letoma 1990 in 1991 je bila takratna Specialna enota milice postavljena v drugačno vlogo. Enota je opravljala različne pomembne naloge za pripravo obrambnega sistema novoustanovljene države, kot so transporti orožja na skrivne lokacije, varovanje najvišjih predstavnikov države ter usposabljanje pripadnikov Teritorialne obrambe in drugih enot milice za primer oboroženega spopada. Ko se je ta pričel, je Specialna enota milice iz tajnih lokacij delovala proti nasprotniku, jugoslovanski ljudski armadi in je pogosto igrala vlogo »zadnje obrambne črte«, ko preprosto ni bilo več drugega načina za reševanje najhujših situacij. Diplomsko delo analizira razvoj Specialne enote milice, njen ustroj, oborožitev ter vlogo in namen v procesih osamosvajanja Republike Slovenije.

Ključne besede: specialna enota, milica, osamosvojitve, oboroženi spopad.

Special police forces at time of attaining independence of Republic of Slovenia

Special police forces have a rich history. Today, Special police forces are formed from combination of the best trained members, who have a wide range of specialist knowledge and are equipped with modern weapons, material and technical resources, and other special equipment, which enables them to perform specific tasks, such as fight against terrorism and acting against the worst forms of crime. At the time of attaining independence of the Republic of Slovenia, between the years of 1990 and 1991, Special police forces played a different role. Forces were carrying out various important tasks for preparation of the defense system of the newly established country, such as transport of weapons to secret locations, protection of the highest representatives of the state and the training of members of the Territorial defense and other police units in case of armed confrontation. When armed confrontation took place, Special police forces began operating from classified locations against the opponent, the Yugoslav People's Army and have often played a role of "last line of defense", when there was no other way to deal with the worst situations. Thesis analyzes the evolution of Special police forces, its structure, armament, and the role and purpose in the process of attaining independence of the Republic of Slovenia.

Keywords: Special Forces, police, independence, armed confrontation.

KAZALO

1 UVOD.....	7
1.1 Opredelitev predmeta proučevanja.....	7
1.2 Cilj proučevanja.....	7
1.3 Hipoteza.....	8
1.4 Struktura.....	8
1.5 Metodologija.....	8
2 SPECIALNA ENOTA POLICIJE.....	9
2.1 Specialna enota Republiškega sekretariata za notranje zadeve.....	10
2.2 Četa milice Republiškega sekretariata za notranje zadeve (od leta 1973 do leta 1977).....	12
2.3 Zaščitna enota milice (od leta 1977 do leta 1990).....	14
2.3.1 Vod za protidiverzantske in protiteroristične naloge.....	16
2.3.2 Do avgusta 1990.....	24
2.3.2.1 Gotenica.....	26
2.4 Specialna enota milice.....	29
2.4.1 Od avgusta 1990.....	33
2.5 Specialna enota milice med oboroženim spopadom za Slovenijo.....	40
2.5.1 Akcije Specialne enote milice do oktobra 1990.....	43
2.5.1.1 Toško čelo – Trzin – Depala vas.....	43
2.5.1.2 Zavzetje prisluškovalnega centra JLA na Rožniku.....	48
2.5.1.3 Mokronog.....	49
2.5.1.4 Rajko Meh.....	50
2.5.1.5 Ostale akcije.....	51
3 ZAKLJUČEK.....	53
4 LITERATURA.....	55

SEZNAM KRATIC

BIH	-	Bosna in Hercegovina
BOV	-	Bojno (borbeno) oklepno vozilo
JLA	-	Jugoslovanska ljudska armada
KOS	-	Kontraobveščevalna služba
MSNZ	-	Manevrska struktura narodne zaščite
NZ	-	Narodna zaščita
ONZ	-	Organi za notranje zadeve
OZNA	-	Oddelek za zaščito naroda
PDZ	-	Protidiverzantska (protidiverzijska) zaščita
PEM	-	Posebna enota milice
PM	-	Postaja milice
PŠTO	-	Pokrajinski štab Teritorialne obrambe
RS	-	Republika Slovenija
RSNZ	-	Republiški sekretariat za notranje zadeve
RŠTO	-	Republiški štab Teritorialne obrambe
SAP	-	Socialistična avtonomna pokrajina
SDV	-	Služba državne varnosti
SE	-	Specialna enota
SEM	-	Specialna enota milice
SFRJ	-	Socialistična federativna republika Jugoslavija
SLO	-	Sekretariat za ljudsko obrambo
SR	-	Socialistična republika
SZDL	-	Socialistična zveza delovnega ljudstva
TAM	-	Tovarna avtomobilov Maribor
TO	-	Teritorialna obramba
UDBA	-	Uprava za državno varnost (<i>Uprava državne bezbjednosti</i>)
UJV	-	Uprava javne varnosti
UNZ	-	Uprava za notranje zadeve
VEM	-	Vojne enote milice
VPPN	-	Vod za protidiverzantske in protiteroristične naloge
ZSMS	-	Zveza socialistične mladine Slovenije

1 UVOD

Specialna enota slovenske policije se predstavlja s sloganom »Izurjeni za pomoč, a tudi za udarnost in ostrino!« Slogan enote iz leta 1990 povzema lastnosti vrhunsko izurjene policijske enote, katera je s svojo mobilnostjo, specialno taktiko in sodobno opremljenostjo sposobna razreševati najzahtevnejše varnostne probleme. Njeni pripadniki so usposobljeni za izvajanje nalog z najvišjo stopnjo tveganja ob vsakem času, na območju celotne države, tudi na več lokacijah hkrati in neodvisno od drugih služb policije (Tomšič 2013, 13).

In tako je bilo tudi v osamosvojitvenih letih 1990 - 1991. Mnoge spominske plošče z domoljubnim napisom »Domovino se vedno brani«, obeležujejo nekdanje tajne lokacije, od koder so med procesi osamosvajanja Republike Slovenije delovali pripadniki takratne Specialne enote milice (SEM). In prav udeležba na slavnostnem odkritju ene izmed teh spominskih plošč je razlog za spodnje besedilo. Ob poslušanju govorov nekdanjih pripadnikov o tem, kako so bili med osamosvojitvijo neprestano na delu, v neprestani pripravljenosti in nikoli doma ter o tem kako so se večkrat z vojaki jugoslovanske ljudske armade (JLA) gledali preko puškinih cevi, sem se zavedel, da bi moje diplomsko delo lahko zaobjelo in predstavilo to razgibano obdobje Specialne enote policije.

1.1 Opredelitev predmeta proučevanja

V diplomskem delu z naslovom *Specialna enota policije v času osamosvajanja Republike Slovenije*, sem skozi časovno prizmo slovenskih osamosvojitvenih prizadevanj v letih 1990 – 1991, preučil in predstavil takratno Specialno enoto policije. Pri tem me je posebej zanimal ustroj, naloge, oborožitev in delovanje enote v obdobju od avgusta 1990 do konca leta 1991.

1.2 Cilj proučevanja

Cilj in namen proučevanja tega diplomskega dela je bil s pomočjo primarnih virov in relevantne literature razumeti potek razvoja Specialne enote ter ugotoviti in orisati objektivno vlogo, namen in dejavnosti Specialne enote milice v celotnem procesu osamosvajanja Republike Slovenije.

1.3 Hipoteza

Kot izhodišče za analizo sem si postavil naslednjo hipotezo: Specialna enota milice je kot oborožena policijska sila v obdobju od avgusta 1990 do konca leta 1991 poleg policijskih nalog izvajala akcije vključene v obrambne načrte Republike Slovenije, vključno z vojaškim delovanjem v spopadih za obrambo neodvisnosti države junija in julija 1991.

1.4 Struktura

Strukturno sem diplomsko delo razdelil v tri sklope. Prvi del je metodološko-hipotetičen. V uvodu sem podal razloge za izbor tematike ter identifikacijo problema, katerega sem se lotil. Nato so opisani zastavljeni cilji preučevanja in hipoteza, katero bom poskušal v zaključku besedila verificirati. Sledi razložena struktura diplomskega dela in pristop dela oziroma uporabljena raziskovalna metodologija.

Drugi del je osrednji del in v njem je predstavljen zgodovinski razvoj Specialne enote policije po različnih časovnih obdobjih. In sicer od ustanovitve prve predhodnice Specialne enote do mojega predmeta proučevanja, Specialne enote milice. V vsakem obdobju so predstavljene značilnosti, naloge in posebnosti enote. V drugi del spada tudi poglavje o delovanju SEM v obdobju obrambe neodvisnosti Slovenije in opis nekaterih akcij, v katerih je bila enota direktno udeležena.

Tretji del je zaključni del. V njem sem povzel in podal sklepne misli o SEM v izbranem časovnem obdobju. Opravil bom verifikacijo hipoteze, jo potrdil oziroma zavrnil ter podal iztočnice, dodatne razmisleke oziroma zaključke.

1.5 Metodologija

Pri izdelavi diplomskega dela sem predvidel in uporabil naslednje raziskovalne metode:

- metoda zbiranja virov, s katero sem zbral različne vrste dokumentarnih virov (pisno gradivo, video gradivo), tako primarnih kot sekundarnih;
- metoda analize virov, s pomočjo katere sem lahko objektivno interpretiral dogodke ter njihov razvoj;

- zgodovinsko-razvojna metoda, s katero sem si pomagal pri sledenju razvoja dogodkov;
- deskriptivna metoda, s pomočjo katere sem opisal in razložil SEM;
- primerjalna metoda, s katero sem primerjal pridobljene informacije ter poskušal priti do čim bolj objektivne resnice oziroma podatkov o SEM;
- metoda intervjuja oziroma pogovora, s katero sem poskušal priti do čim bolj objektivne resnice oziroma podatkov o SEM;
- analitično-sintetična metoda, s katero sem podatke združil v smiselno, objektivno celoto.

Pri uporabljenih metodah je potrebno nekaj dodatnih pojasnil. Glede na pomanjkanje pisnih virov in gradiv o tej temi so se kot glavni nosilci informacij izpostavili intervjuji oziroma pogovori, ki pa imajo svoje slabosti. Ustni viri niso najbolj zanesljivi v faktografskem smislu, saj kaj hitro pride do nenamernih napak in izkrivljanj resnice. Tukaj je še časovni element, saj so intervjuvanci govorili o obdobju, ki je oddaljen že več kot dvajset let. Zaradi tega sem se odločil, da bom ustne vire zajel na podlagi tehnike t. i. narativnega intervjuja, kjer sem intervjuvancu posredoval le iztočnico, sam pa je okoli te povedal vse kar je vedel. S tem sem se izognil vodenemu intervjuju tipa »vprašanje-odgovor« pri katerem bi bil po mojem mnenju prikrajšan za množico informacij tudi zaradi osebne neizkušenosti pri vodenju tovrstnih intervjujev. Intervjuval sem tri nekdanje pripadnike SE, ki so aktivno sodelovali v osamosvojitvenih akcijah enote: poveljnika SEM Vinka Beznika, namestnika poveljnika SEM Dušana Goršeta in vodjo operativne skupine SEM Bojana Vašla. S tem sem pridobil veliko količino podatkov, katere sem nato med seboj primerjal in dobil približno objektivno resnico. Podatki pridobljeni iz ustnih virov so v diplomsko nalogo vključeni na dva načina: v analizirano-sintetizirani obliki ter v osnovi obliki. Za uporabo slednjega načina sem se odločil, ker sem želel nekatere odgovore intervjuvancev predstaviti čim bolj avtentično.

2 SPECIALNA ENOTA POLICIJE

Začetki ustanavljanja policijskih SE v svetu segajo v prvo polovico sedemdesetih let 20.

stoletja. Istočasno so se razmahnile teroristične aktivnosti ter organizacije katerim se običajne policijske enote, s svojo stopnjo usposobljenosti in neprimerno taktiko ter opremo, niso zmogle učinkovito zoperstaviti. Ugrabitve letal, zajetja talcev, poboj izraelskih športnikov na Olimpijskih igrah v Münchnu leta 1972, ugrabitev in umor italijanskega predsednika vlade Alda Mora leta 1978 ter izvedbe bombnih napadov na diplomatsko-konzularna predstavništva nekaterih držav so pokazali, da je v boju proti terorizmu v nacionalno-varnostnih sistemih držav nekaj potrebno spremeniti. Ker teroristična dejanja najpogosteje niso bila neposredno usmerjena v nosilce družbene moči, temveč proti nedolžnim ljudem, so se vlade držav hitro odzvale in začele ustanavljati nove, specializirane policijske in žandarmerijske enote¹ (izjemoma tudi vojaške) za opravljanje protiterorističnih nalog z visoko stopnjo tveganja. Podobno je bilo tudi v SFRJ oziroma v SR Sloveniji (Tomšič 2013, 9).

2.1 Specialna enota Republiškega sekretariata za notranje zadeve

21. junija 1972 je preko meje z Avstrijo v SFRJ vdrla diverzantsko-teroristična skupina devetnajstih pripadnikov Hrvaškega revolucionarnega bratstva, poimenovana »Feniks« ter na planini Raduša v Bosni in Hercegovini (BIH) izzvala oborožen boj z lokalno oblastjo. Sledila je akcija za prijetje teroristov pod imenom »Raduša-72«, v kateri so oblasti mobilizirale Teritorialno obrambo (TO) BIH, kar pa se ni izkazalo za smotrni način reševanja konflikta. Šele s skupnim delovanjem več tisoč pripadnikov narodne milice, JLA in TO so uspeli zajeti 4 teroriste, medtem ko je bilo ostalih 15 ubitih (Kranjc 2004; Bogdanovič v Pungaršek 2009, 21).

Zaradi neuspešnega posredovanja vzpostavljenih obrambnih struktur proti sovražni skupini, številnih žrtev² ter napovedi, da bo teroristični skupini sledilo še več njihovih pristašev, ki bodo prešli ozemlje SR Slovenije, je predsednik SFRJ nemudoma izdal ukaz za formiranje SE za boj proti terorizmu v vseh republikah. Republiški sekretar za notranje

---

¹ Primer: Nemška protiteroristična specialna enota GSG-9 (*Grenzschutzgruppe 9*) je bila ustanovljena 17. aprila 1973; Italijanska specialna in protiteroristična operativna enota NOCS (*Nucleo Operativo Centrale di Sicurezza*) je bila ustanovljena leta 1974; Francoski žandarmerijska specialna enota GIGN (*Groupe d'Intervention de la Gendarmerie Nationale*) in policijska specialna enota RAID (*Recherche Assistance Intervention Dissuasion*) sta bili ustanovljeni leta 1973 ter leta 1985 (Tomšič 2013, 9).

² V akciji »Raduša-72« je življenje izgubilo 13 miličnikov in vojakov, več pa je bilo ranjenih (Tomšič 2013, 23).

zadeve Marjan Orožen je na podlagi tega ukaza istega leta izdal Odločbo št. 21-Z-180/15-72 o ustanovitvi Specialne enote Republiškega sekretariata za notranje zadeve (SE RSNZ) SR Slovenije (Debeljak 2006, 251; Tomšič 2013, 23).

Prvi zbor enote se je zgodil 24. julija 1972 na Ugarju pri Ribnici, kjer je 41 kandidatov³ pričelo z usposabljanjem po posebnem učnem načrtu poimenovanim »ROG 1«. Usposabljanje se je končalo 1. septembra 1972. Kandidati so se med 27. in 29. avgustom 1972 morali udeležiti zaključne vaje Uprave javne varnosti (UJV) Maribor na Kozjaku, imenovane »Akcija GAJ«, kjer se je ocenila usposobljenost posameznikov in enote. Enota je bila ocenjena kot zelo dobra, 39 kandidatov pa je uspešno opravilo urjenje. Med 23. oktobrom in 24. novembrom 1972, je bil organiziran še dodaten posebni tečaj za miličnike, poimenovan »ROG 2«. Uvedene pa so bile že prve spremembe, saj se je k izvajanju programa pristopilo načrtno. Vse kandidate so predhodno testirali, sam izbor pripadnikov pa je potekal na podlagi doseženih rezultatov. Drugega usposabljanja se je udeležilo 33 kandidatov, 6 med njimi pa je bilo ocenjenih kot neprimernih (Tomšič 2013, 23–25).

Po zaključku usposabljanja so se pripadniki vrnili na delo v matične enote, vendar so zadržali zadolženo opremo in orožje. Oboroženi so bili z jurišnimi puškami M-70 in M-70A⁴ ter pištolami M-57⁵ (Debeljak 2006, 251). SE RSNZ je tako formalno obstajala, ampak to ni bila stalna enota, temveč na vpoklic. Imela je formacijo voda s tremi oddelki in naslednje naloge:

- uničevanje oboroženih skupin, ki ogrožajo z ustavo določen red,

---

³ Kandidati so za sodelovanje na usposabljanju morali izpolnjevati določene pogoje. Morali so: biti mlajši od 25 let in po možnosti samski, imeti končano srednjo šolo za notranje zadeve, imeti vozniški izpit A in B kategorije, znati smučati in plavati, biti večji borilnih veščin, imeti pozitivno oceno iz streljanja, biti zdravstveno in fizično sposobni, imeti pozitivno oceno iz osebnosti, zlasti glede moralno-političnih lastnosti, hrabrosti, vztrajnosti, delavnosti in strokovne sposobnosti (Gorenak in drugi 2007, 9).

⁴ Jurišne puške M-70 spadajo v družino pušk Zastava, sistema »kalašnikov« s kalibrom 7,62x39 mm. Namenjene so uničevanju nasprotnikove žive sile in ognjenih sredstev. Imajo nastavek in zločljiv merek za streljanje s tromblonsko mino ter možnost namestitve dušilca poka. Razlika med tipoma jurišne puške M-70 in M-70A je v kopitu orožja. Puška M-70 ima leseno kopito, medtem ko ima M-70A kovinsko preklopno kopito (Oocities.org 2014a).

⁵ Pištole M-57 spadajo v družino pištol Zastava s kalibrom 7,62x25 mm in so dejansko posnetek sovjetske pištole Tokarev TT iz leta 1933. Namenjene so za uničevanje nasprotnikove žive sile v bližinski borbi, na razdalji do 50 m (Oocities.org 2014b).

- razbijanje agresivnih skupin demonstrantov,
- opravljanje drugih posebnih nalog na območju SR Slovenije.

Poveljnik SE RSNZ, njegov pomočnik in komandirji oddelkov so bili imenovani s posebno odločbo s strani republiškega sekretarja za notranje zadeve, ki je lahko enoto tudi aktiviral⁶ in ji odrejal naloge. Ostale miličnike je v enoto razporedil pomočnik republiškega sekretarja za notranje zadeve v soglasju s predstojniki organizacijskih enot RSNZ (Odločba o ustanovitvi specialne enote 1972). Za začetno obdobje je bilo značilno, da so obstajale različne zamisli o SE, tako na strukturno organizacijski ravni enote, kot na strokovni ravni. Kar je razumljivo. Na tem področju enostavno ni bilo dovolj izkušenj. Vodilne zamisli so šle v smeri novih, bolj uporabnih uniform, ki bi imele večji psihološki učinek na nasprotnika ter reorganizacije delovnega časa pripadnikov SE, kateri bi večji del časa na delovnem mestu porabili za urjenje in usposabljanje. Vodstvo milice zamisli ni sprejelo (Debeljak 2006, 251; Tomšič 2013, 26).

2.2 Četa milice Republiškega sekretariata za notranje zadeve (od leta 1973 do leta 1977)

Za začetek drugega razvojnega obdobja SE označujemo dan 27. december 1972, ko je republiški sekretar za notranje zadeve Marjan Orožen podpisal Odločbo št. 43/15-S-22/40-A-10/72 o ustanovitvi Čete milice RSNZ SR Slovenije. Odločba je začela veljati 1. januarja 1973, sama četa pa se je dejansko formirala 1. marca 1973, s čimer je prejšnja enota na vpoklic (SE RSNZ) prenehala obstajati. Četa milice je spadala v organizacijsko sestavo Inšpektorata milice RSNZ in je bila razdeljena na vodstvo čete, Vod milice za posebne naloge in Vod milice za zavarovanje objektov ter je imela sistematiziranih 84 delovnih mest. Komandir čete je bil neposredno odgovoren načelniku Inšpektorata milice RSNZ. Komandirji vodov so za svoje delo odgovarjali komandirju čete ter komandirji oddelkov komandirjem vodov (Odločba o ustanovitvi čete milice 1972).

1. marec 1973 danes velja za rojstni dan profesionalne policijske SE Slovenije. Takrat je bil skupaj s Četo milice RSNZ ustanovljen Vod milice za posebne naloge, ki je

---

⁶ Načrt aktiviranja SE RSNZ je pripravljala Inšpektorat milice RSNZ.

neposredni predhodnik današnje SE policije. Sestavljen je bil iz treh oddelkov in vodstva oziroma 35 delovnih mest. 26 pripadnikov iz ukinjene SE RSNZ je na podlagi osebne odločitve nadaljevalo delo v specialnih vrstah, ostali pa so prevzeli druge dolžnosti, predvsem v Službi državne varnosti (SDV). Vod se je tako ob ustanovitvi moral popolniti z devetimi novimi pripadniki (Tomšič 2013, 31). Vod milice za posebne naloge je imel naslednje pristojnosti in naloge:

- uničevanje oboroženih skupin, ki ogrožajo z ustavo določen red,
- razbijanje agresivnih skupin, ko je huje kršen javni red in mir,
- varovanje določenih oseb in posebno pomembnih objektov (spremljanje varovanih oseb in zavarovanje objektov v izrednih situacijah),
- posebna zavarovanja (spremstvo kolon s posebnimi vozili, zavarovanje objektov in intervencije v primeru napada),
- občasne preventivne akcije (patruljiranje in zasede ob državni meji, posebne akcije na mejnih prehodih, kontrole na vlakih in cestah ter nadzor nad območji in objekti, ki so posebnega pomena za milico) (Odločba o ustanovitvi čete milice 1972).

Ustanovitev Voda milice za posebne naloge kot stalne enote znotraj Čete milice RSNZ je bilo pozitivno. Vendar zaradi vpetosti voda v širšo strukturo čete ta ni mogel razviti svojih dejavnosti na najvišjo raven. Razlogi za to so bili nefunkcionalna oprema, neizdelan dolgoročni načrt usposabljanja in poudarjena pomembnost klasičnega dela miličnika. Enoto so namreč uporabljali predvsem za različne splošne naloge milice, zato je pripadnikom primanjkovalo časa za specialna usposabljanja. Vseeno je enota napredovala, predvsem zaradi entuziazma vodstva in zaposlenih (Debeljak 2006, 251–252).

Do konca leta 1977 je Četa milice RSNZ doživela nekaj sprememb. Leta 1974 ji je bil dodan nov vod; Vod za operativno-tehnične preglede, kateri je bil sestavljen iz Oddelka za operativno-tehnične preglede motornih vozil, Skupine za delo z rentgenom in Skupine pilotov ter mehanikov helikopterja. Pozneje se je vodu priključil še Oddelek za protidiverzantsko zaščito (PDZ), ki je razširil nabor nalog Čete milice, ki je štela že 110

pripadnikov (Debeljak 2006, 251).

2.3 Zaščitna enota milice (od leta 1977 do leta 1990)

Povečevanje števila pripadnikov znotraj Čete milice RSNZ in njen razvoj sta pripeljala do tega, da je bilo treba enoto reorganizirati. Republiški sekretar za notranje zadeve je 1. decembra 1977 Četo milice RSNZ preimenoval v Zaščitno enoto milice (ZEM) RSNZ SR Slovenije in jo sistemiziral. ZEM je bila organizacijska enota Uprave milice RSNZ in jo je vodil načelnik, kateri je bil za svoje delo direktno odgovoren načelniku Uprave milice RSNZ. Enota je ohranila strukturo treh vodov do 1. avgusta 1978 nakar se je z Odločbo št. 25/5-Z-157/78 o ustanovitvi, delovnem področju in notranji organizaciji Zaščitne enote milice RSNZ SR Slovenije razdelila na:

- vodstvo ZEM s sedežem v Ljubljani;
- Četo milice za posebne naloge s sedežem v Ljubljani katera je bila sestavljena iz (1) Voda za protidiverzantske in protiteroristične naloge (VPPN), ki je štel 5 oddelkov in (2) Voda za prometno-operativne naloge;
- Četo milice za zavarovanje oseb in objektov, s sedežem v Ljubljani, ki so jo tvorili (1) Vod za spremstvo varovanih oseb s tremi oddelki, (2) Vod za varovanje objektov, (3) Vod za varovanje varovanega območja Kočevska reka, kjer je bil tudi sedež, (4) Oddelek za varovanje objekta na Bledu in (5) Oddelek za spremstvo denarnih pošiljk;
- samostojni Oddelek za materialno-tehnične zadeve s sedežem v Ljubljani (Odločba o ustanovitvi, delovnem področju in notranji organizaciji Zaščitne enote milice RSNZ 1978).

Helikopterska skupina se je izločila iz enote in postala samostojna. Oddelek za PDZ in Skupina za delo z rentgenom sta se združila in vključila v VPPN. Takšna ureditev ni trajala dolgo. Kmalu se je Oddelek za PDZ izločil iz VPPN, se preselil pod poveljstvo ZEM in prerasel v samostojni vod (Debeljak 2006, 252). Leta 1984 se je znotraj Čete milice za posebne naloge formiral še Mehanizirani vod (Ličina 2003, 11–12). ZEM je s tem postala posebna enota milice za opravljanje specifičnih varnostnih nalog v mirnem stanju, izrednih razmerah, neposredni vojni nevarnosti ter vojni. Njeni pripadniki so bili

miličniki v stalni (za nedoločen čas) in začasni (za določen čas) sestavi ter jih je bilo 244 (od tega 47 v VPPN). Imeli so naslednje naloge:

- odkrivanje, prijemanje in uničevanje skupin in posameznikov, ki ogrožajo ali rušijo z ustavo določen red,
- vzdrževanje in vzpostavljanje javnega reda in miru, če je le-ta hujše kršen,
- izvajanje protidiverzantske zaščite,
- zavarovanje prevoza denarnih vrednosti Narodne banke SR Slovenije,
- opravljanje posebnih nalog s področja zavarovanja ob hujših elementarnih in drugih nesrečah ter drugih posebnih zavarovanjih (Odločba o ustanovitvi, delovnem področju in notranji organizaciji Zaščitne enote milice RSNZ 1978).

Od ustanovitve do leta 1990 je bilo za ZEM obdobje iskanja ustrezne strukture, ki bi v eni enoti združila vse posebne in specialistične službe milice. Zato je tudi prihajalo do neprestanih manjših organizacijskih sprememb. Tako je bila v tem času v ZEM vključena tudi Postaja železniške milice in Postaja konjeniške milice Ljubljana. »Širina« ZEM je pripeljala do posploševanja nalog, kar je pomenilo, da so pripadniki vseh enot znotraj ZEM morali izvajati naloge iz vseh delovnih področij (Debeljak 2006, 252). Tako so pripadniki VPPN v posameznih obdobjih, ko ni bilo hujših kaznivih dejanj, v sodelovanju z redno milico in z drugimi enotami znotraj ZEM, opravljali tudi splošne policijske naloge. Na primer: nadzor okolice s povečano kriminaliteto, varovanje javnih prireditvev (koncerti, športne prireditve), pregledovanje in spremljanje letal na letališču Brnik, pregledovanje in spremljanje železniškega in cestnega prometa⁷ iz tujine, spremstva zapornikov, varovanje denarnih pošilk⁸ itd. (Beznik 2013; Vašl 2013).

Posplošeno izvajanje nalog je prineslo probleme na kadrovske področju, saj so se pripadniki neprestano in nekontrolirano premeščali iz ene enote ZEM v drugo, kar jo je pahnilo v stagnacijo (Debeljak 2006, 253; Tomšič 2013, 36). Pri tem VPPN ni bil izjema. Pestile pa so ga še drugačne kadrovske težave, katere so izhajale iz neavtonomnosti in neurejenosti kadrovanja: »Posebna značilnost je bila, da se je v začetni fazi kadrovalo

---

⁷ Znotraj Čete milice za posebne naloge je deloval Vod za prometno-operativne naloge.

⁸ Znotraj Čete milice za zavarovanje oseb in objektov je deloval Oddelek za spremstvo denarnih pošilk.

tiste, ki so bili nekoliko bolj usposobljeni in so se ukvarjali s športom. Fizično močnejše. Vendar s časom se je to sprevrglo in noter so dali tiste miličnike, ki so bili nekoliko problematični in se jih je dajalo v enoto po kazni. S tem ni rečeno, da se je to dogajalo vedno, vendar se je (Beznik 2013).«

»Eno je bilo, da so se fantje prijavi, drugo pa, da so bili določeni, da so morali iti tja. Vod so imeli za nek "kazenski bataljon". So rekli: "ker ni bil priden, poslušen oziroma ni bil všeč šefu je moral iti v specialno enoto" (Vašl 2013).«

2.3.1 Vod za protidiverzantske in protiteroristične naloge

Vod za protidiverzantske in protiteroristične naloge (VPPN) je organizacijsko, znotraj ZEM, spadal pod Četo milice za posebne naloge in je imel 5 oddelkov. Bil je neposredni naslednik Voda milice za posebne naloge, znotraj Čete milice RSNZ in predhodnik današnje SE policije. Samo poslanstvo je od leta 1973, tudi skozi reorganizacije v osnovi ostalo nespremenjeno. VPPN je bil namenjen protiterorističnemu delovanju, delovanju proti storilcem hujših kaznivih dejanj in sodelovanju z ostalimi enotami milice pri prijetju nevarnih oseb⁹. Imel pa je tudi posebne naloge, ki so bile specifične predvsem za Slovenijo: vzpostavljanje javnega reda in miru pri demonstracijah, sodelovanje pri odpravljanju posledic hujših elementarnih nesreč ter sodelovanje pri varovanju oseb in objektov. VPPN je bil namenjen specialnemu delovanju in se je v okviru ostalih rednih enot milice vključeval tja, kjer so njegovi pripadniki, izurjeni za taktično uporabo orožja in prisilnih sredstev prišli najbolj do izraza. (Beznik 2013; Gorše 2013).

Večja razlika od svojega predhodnika se kaže edino v določbi, katera je predvidevala delovanje VPPN tako v mirnem, kot tudi v vojnem stanju: »Enota je bila namenjena tudi za vojno stanje, za vojaški način delovanja. In je tudi bila usposobljena za nekatera vojaška delovanja. Na primer: imela je oklepna vozila, bila je usposobljena za streljanje s protiletalskimi topovi, z mitraljezi, z protioklepnimi sredstvi (Beznik 2013).«

---

⁹Primer: Leta 1986 je bila izvedena akcija »Kapela«, v kateri je bilo prvič uporabljeno tudi novo oklepno vozilo. Iz vojašnice v Ljubljani je pobegnil vojak, ki je bil oborožen z avtomatsko puško. Na silo je odvezel več vozil, izvršil več vlomov na območju Bizeljskega in ustrelil dva inšpektorja milice. VPPN je sodeloval pri postavljanju zased in pregledu obsežnih območij na katerih se je pobežli vojak zadrževal. Pri begu pred miličniki z ukradenim vozilom je vojak na slovensko-hrvaški meji po nesreči zapeljal s ceste. Miličniki so mu sledili, vendar je pred prijetjem napravil samomor (Dreisiebner 2006, 5–6).

Posebnost te enote je bila, da ni spadala niti v vojsko niti v milico temveč je visela nekje vmes. /.../ V sami osnovi je izhajala iz policijske taktike. Se pravi, da je večinoma uporabljala prisilna sredstva in v sami osnovi ni šlo za uničenje sovražnika, temveč za zajetje, oziroma za njegovo onesposobitev. /.../ Torej glavni namen ni bil ubiti človeka temveč ga zajeti, onesposobiti. /.../ Moram povedati, da se je to (vojaško in policijsko usposabljanje op. a.) prekrivalo, če drugega ne, v specializaciji uporabe orožij. Prav tako smo imeli tečaje iz maskiranja, bili smo fizično pripravljene, poznali smo taktiko na odprtem za oddelek, skupino, posameznika, ipd.. Vendar vseeno nismo bili vojaška enota, saj smo bili premajhni, še vedno smo. Nikoli se ne bi mogli neposredno soočiti s sovražnikom na večji ravni, recimo na odprtem bojišču (Gorše 2013).

Vendar pa so ta določila v vodstvenem kadru ZEM podpirali do te mere, da se je preprečeval hitrejši razvoj in odziv VPPN na novonastale izzive. Gorše (2013) in Vašl (2013) sta glavni razlog za takšno stanje videla v vodstvenem kadru milice, ki je na primarni ravni sicer izhajal iz policijskih vrst (Šola za miličnike v Tacnu - današnja Policijska akademija), vendar je višjo stopnjo izobrazbe pridobil na Vojaških akademijah. S tem je prišlo tudi do mešanja znanj med vojaškim in tipično policijskim segmentom, kar se je potem tudi odražalo znotraj same enote.

Vojaški segment se je v VPPN kazal tudi pri opremlitvi in oborožitvi. Čeprav se je v drugi polovici osemdesetih let, s postopnim razvojem ta počasi začel izgubljati. Enota je bila oborožena skozi svoja obdobja z različnimi orožji, vendar največ njenega časa je uporabljala tipično avtomatsko orožje, katero je uporabljala tudi JLA. Jurišne puške M-70 in M-70A ter pištole M-57 iz Zastave je uporabljala celotna ZEM. V VPPN so se sicer našle tudi originalne verzije pištol Tokarev TT-33 in pa nekaj iz serije Herstalovih¹⁰ kalibra 9 mm. Za usposabljanje z protiklepnim orožjem so bile na voljo Zolja¹¹. Problem same opreme je bil, da ni bila »unificirana«. Tako so pripadniki VPPN poleg orožja jugoslovanske izdelave imeli na voljo tudi nekaj druge oborožitve oziroma opreme iz drugih držav. Šele s postopnim prilagajanjem novim izzivom in s spreminjanjem taktike

---

¹⁰FN Herstal (*Fabrique Nationale d'Herstal*) je belgijski proizvajalec pehotnega orožja.

¹¹Ročni netrajni raketomet M-80 - Zolja je individualno protikleпно orožje za enkratno uporabo. Raketomet ima kaliber 64 mm in je bil razvit leta 1980 ter je jugoslovanskega izvora (Oocities.org 2014c).

se je tudi enota začela oboroževati z bolj specialnimi orožji in opremo. Nekaj let pred začetkom osamosvajanja se je postopoma enota preopremila. Dobila je nova operativna vozila – Puche¹² (v maskirno olivni barvi), ki so zamenjali nekdanje Land Roverje¹³ in tudi nova TAM-ova oklepna vozila. Pripadniki so bili oblečeni v nove uniforme z »borbenimi žepi«, obuti pa so bili v nove škornje. V tem obdobju se je začela tudi pridobivati zaščitna oprema za sklepe ter zaščitni jopiči s keramičnimi ali kovinskimi zaščitnimi ploščami. Novo orožje je bilo tipično specialno orožje, se pravi tako, ki je bilo bolj primerno za delovanje v prostorih. »Kalašnikove« so zamenjale brzostrelke Heckler & Koch HK MP5¹⁴ kalibra 9mm. V uporabo so stopile pištole Berrette M92¹⁵, tudi kalibra 9 mm ter ostrostrelne puške Steyr-Mannlicher SSG 69¹⁶ (Gorše 2013; Vašl 2013).

Vsak pripadnik VPPN je imel v osebni zadolžitvi: uniformo (pokrivalo, srajca, hlače, škornji, pulover, itd.), osebna zaščitna sredstva (neprebojni jopič, čelada, zaščitna očala, zaščitna maska) in osebno oborožitev (oprtnik, opasač, pištola, avtomatsko orožje, nož). K skupni opremi enote pa so spadali: skupna zaščitna sredstva (neprebojni ščiti različnih velikosti, različne čelade z neprebojnimi vizirji, zaščitne rokavice, itd.), skupno orožje (pendreki, teleskopske kovinske palice, revolverji¹⁷, potezne puške¹⁸, eksplozivne snovi, ročne bombe), oprema za vstop v prostor (oven, vzvodni odpiralnik, težko kladivo, lestve, itd.), oprema za opazovanje (daljnogledi, zrcala, naprave za nočno gledanje, video kamere, fotoaparati, itd.), radijske zveze, vozila ter druga tehnična oprema in pripomočki (različna orodja, prisilna sredstva, ipd.) (Čuček 2005, 16–21).

Zagotovo največja investicija pri zamenjavi opreme in oborožitve je bila zamenjava

---

¹²Puch AG je avstrijsko avtomobilsko podjetje, ki se je specializiralo za proizvodnjo terenskih vozil in motornih koles.

¹³Land Rover je britanska znamka terenskih vozil.

¹⁴Brzostrelke HK MP5 s kalibrom 9x19 mm nemškega proizvajalca pehotnega orožja Heckler & Koch, so namenjene uničevanju nasprotnikove žive sile v bližinski borbi, na razdalji do največ 200 m. Imajo nastavek za možnost namestitve dušilca poka (Heckler-Koch.com 2014).

¹⁵Pištole M92 s kalibrom 9x19 italijanskega proizvajalca pehotnega orožja Berretta so namenjene uničevanju nasprotnikove žive sile v bližinski borbi, na razdalji do 50 m (Slovenska vojska 2014).

¹⁶Steyr-Mannlicher SSG 69 je avstrijska repetirna ostrostrelna puška s kalibrom 7,62x51 mm (Čuček 2005, 18).

¹⁷V vodu so imeli revolverje M-83 s kalibrom 9x33 mm, ki spadajo v družino Zastava (Čuček 2005, 18).

¹⁸V vodu sta bila na voljo dva tipa poteznih pušk, oba ameriške izdelave s kalibrom 70 - Remington 870 in Mossberg 500A (Čuček 2005, 19).

oklepnih vozil. Ta so v policiji prisotna že od ustanovitve Voda milice za posebne enote, saj je bilo že takrat jasno, da se za učinkovit boj proti grožnjam potrebuje tudi boljše zaščito in oborožitev. V Vodu milice za posebne naloge so uporabljali oklepna vozila M-8 in izvidniška vozila M-3A1, ameriške izdelave, izdelane že pred drugo svetovno vojno. Zaradi dotrajanosti je pogosto prihajalo do najrazličnejših okvar in vozila niso bila več zanesljiva, vendar so jih pripadniki, tudi kasnejšega VPPN, uporabljali vse do njihove zamenjave sredi osemdesetih let 20. stoletja. V tistem obdobju se je vodstvo odločilo pospešiti nabavo novih oklepnikov k čemur so pripomogli tudi dogodki v Socialistični avtonomni pokrajini (SAP) Kosovo¹⁹. Pričeli so se pogovori in sodelovanje z mariborsko tovarno TAM, za izdelavo novega oklepnega vozila za potrebe milice. Leta 1982 je bil izdelan prototip, ki je bil začasno dodeljen ZEM v testiranje. Vozilo je ustrezalo postavljenim normam in pogojem, zato so v TAM-u začeli s serijsko proizvodnjo. 15. oktobra 1984 je prvi dve vozili TAM 150 B9 – MV²⁰ prevzel novoustanovljeni Mehanizirani vod in ju opremil z jugoslovanskim modelom mitraljeza PKT M-84²¹ (Ličina 2003, 11–12; Rudolf 2009, 22–24). VPPN sta bila kasneje dodani še dve oklepni vozili oboroženi z mitraljezom Browning M2-HB²². Vsa oklepna vozila so bila

---

¹⁹11. marca 1981 so se na Kosovu začeli nemiri in demonstracije zaradi zahtev albanske narodnosti, da SAP Kosovo postane sedma jugoslovanska republika. 1. aprila 1981 so bile razglašene izredne razmere, za obvladovanje nemirov pa je bil tja napoten Zvezni bataljon milice. Kasneje so se razmere še zaostriale in na pomoč so prišle še različne republiške enote milice. Prvi kontingent ZEM je na Kosovo odšel maja 1981. V enomesečnih ali dvomesečnih rotacijah so slovenski miličniki sodelovali pri reševanju nastalih razmer vse do 5. februarja 1990, ko so bili na zahtevo slovenskega političnega vodstva umaknjeni z območja. Slovenija je takrat že izvajala osamosvojitvene procese in vrnitev pripadnikov milice je bil znak nepokorščine zvezni oblasti (Tomšič 2013, 38).

²⁰TAM 150 B9 – MV je lahek oklepni transporter s pogonom na štiri kolesa izdelan v obliki vodnega plovila, iz jekla debeline od 7-12 mm. Na sprednji in zadnji strani so manjša neprebojna vetrobranska stekla. Na vrhu vozila je nameščen mitraljez z vrtljivim zaščitnim oklepom in močan reflektor. Skozi zgornjo odprtino, namenjeno strelcu, se da zasilno izstopati iz vozila. Na levem in desnem boku so vrata namenjena vstopanju in izstopanju iz vozila ter po tri strelske odprtine, ki so opremljene z loputo. Na zadnjem delu je nameščena desantna (zložljiva) stopnica, ki je namenjena prevozu in dajanje zaklona največ petim osebam. Vozilo je opremljeno z napravami za dajanje svetlobnih in zvočnih znakov, ki so predpisana za vozila s prednostjo ter megafonom namenjenem ukazovanju, pozivanju in dajanju navodil. Vozilo ima nameščen tudi vitel. Na vozilo se po potrebi lahko namestijo ograje za vzdrževanje javnega reda in miru, ki so namenjene neposrednemu delovanju na množico (Navodila za uporabo in vzdrževanje borbenega oklepnega vozila v Rudolf 2009, 22–30).

²¹Mitraljez PKT M-84 s kalibrom 7,62x54 mm je ruske izdelave. Namenjen je uničevanju manjših ciljev do razdalje 600 m in večjih ciljev do 800 m. S tem orožjem se lahko strelja le rafalno (Mirkovič v Rudolf 2009, 26–27).

²²Mitraljez Browning M2-HB je protiletalski mitraljez ameriške proizvodnje s kalibrom 12,7x99 mm, s katerim se lahko strelja posamično ali rafalno (Mirkovič v Rudolf 2009, 25–26).

opremljena tudi z metalcem dimnih in plinskih škotel M-79²³ ter pasivno napravo voznika PNV-2²⁴. Leta 1987 se je Četa milice za posebne naloge opremila še s specialnim vozilom z vodnim topom TAM 260 T26 BK 6x6²⁵ (Rudolf 2009, 31–32).

Hierarhija, oziroma ustroj VPPN je bil:

Sestavljen iz oddelkov, bolj po vojaško. /.../ 40 do 50 je bilo ljudi v celotnem vodu, v oddelku pa 10 ljudi, ta pa je imel 2 skupini po 5 ljudi. /.../ Znotraj oddelka so bili »specialci« in vsak oddelek je imel svojega poveljnika, komandirja oddelka, ki je z njimi opravljal naloge. Takrat smo imeli tako, da je bil cel vod predviden za opravljanje teh posebnih nalog. Poleg vsega pa je imel vsak od miličnikov še eno specialnost. Imeli smo 4 specialnosti. Eni so bili izurjeni v strelstvu, potem drugi v borilnih veščinah, potapljanju in pa alpinizmu, oziroma jamarstvu. No, bili sta tukaj dve posebnosti. Znotraj čete smo imeli še Mehanizirani vod (specialnost voznikov specialnih oklepnih vozil op. a.) in specialnost vodnikov službenih psov. Imeli smo pse izurjene za sledenje in istočasno za napad, pa še eno psičko za iskanje mamil. Tudi za pirotehniko je bil en pes (Beznik 2013).

Določena posebna znanja in veščine, t. i. specialnosti, so se razvile v enoti, zaradi operativne potrebe in same narave dela. Tako so se morali pripadniki usmeriti na eno izmed specialističnih področij: ostrostrelec, potapljač, alpinist-jamar ali specialist borilnih veščin. Znotraj Čete milice za posebne naloge pa lahko tudi kot: voznik specialnih vozil ali vodnik službenih psov (Tomšič 2013, 108).

---

²³Metalec dimnih in plinskih škotel M-79 je sistem jugoslovanske proizvodnje s kalibrom 82 mm, namenjen izstreljevanju dimnih in plinskih škotel (dimne, signalne, solzilne). Sistem ima tri cevi usmerjene v smeri vožnje in deluje na principu električnega vžiga. Slaba lastnost metalca je, da se ga ne more napolniti iz vozila (Mirkovič v Rudolf 2009, 27–28).

²⁴Pasivna naprava voznika PNV-2 je optično-elektronska naprava jugoslovanske proizvodnje, ki je v obliki okularja in je namenjena gledanju voznika v temi. Naprava deluje na principu koriščenja naravne svetlobe (luna, zvezde). Pasivni način delovanja pa zmanjšuje možnost odkritja uporabnika in omogoča odkrivanje naprav, oziroma izvire sevanja (Rudolf 2009, 28).

²⁵Specialno vozilo z vodnim topom TAM 260 T26 BK 6x6 je izdelalo podjetje TAM, v sodelovanju s podjetjem Karoserist, kot prvo tovrstno vozilo. Ima šestkolesni pogon, poseben rezervoar za vodo s prostornino 9000 litrov ter visokotlačno vodno črpalko s štirimi topovi (dva na strehi in po eden na vsaki strani pod štiričlansko kabino takoj za prvimi kolesi), ki omogočajo uporabo vodnega curka. Vozilo ima vgrajena še dva posebna, 50 litrska rezervoarja, v katera se lahko natoči barvo za označevanje oseb ali solzivec, ki se ju lahko dodaja vodnemu curku. Vozilo ima zaščitena vetrobranska stekla s kovinsko mrežo in je opremljeno z napravami za dajanje svetlobnih in zvočnih znakov, ki so predpisana za vozila s prednostjo ter ozvočenjem namenjenem ukazovanju, pozivanju in dajanju navodil (Navodila za uporabo vozila vodni top v Rudolf 2009, 31–32).

Specialnost ostrostrelcev se je vzpostavila vzporedno z formiranjem Čete milice RSNZ leta 1973. Takoj po ustanovitvi je bila znotraj enote določena skupina miličnikov, ki se je začela dodatno uriti na področju ostrostrelstva (Tomšič 2013, 108–109). Tako so pridobili specifična znanja s področja oborožitve, taktike, balistike in psihologije. Skupina je tudi dodelala svoj osnovni namen delovanja, ki je v glavnem opazovanje, varovanje in nudenje podpore v okviru skupnih nalog enote²⁶ (Miklavžin 2003, 42–44).

Od leta 1973 je v enoti tudi specialnost potapljačev, katera zajema specifična znanja s področja potapljanja (v slani in sladki vodi), delovanja pod vodo in iz vode, upravljanja motornih in drugih plovil ter podvodnega dokumentiranja. Glavne naloge potapljačev so: sodelovanje pri reševalnih akcijah, iskanje pogrešanih oseb, iskanje in dokumentiranje sledov ter predmetov kaznivih dejanj, varnostni (protibombni) pregledi ladij in drugih plovil ter obale. Potapljači lahko opravljajo naloge samostojno²⁷ ali v okviru skupnih nalog²⁸ (Miklavžin 2003, 40–41; Tomšič 2013, 115). Dodatne zadolžitve potapljačev opiše Gorše (2013): »V nekaterih primerih pa so sodelovali tudi z drugimi potapljači pri t. i. »civilnih opravilih«, kot na primer pri čiščenju čistilnih naprav na hidroelektrarnah. Tukaj so sodelovali predvsem zato, ker so bili izkušeni potapljači in so doprinesli k temu, da je bila varnost pri posegih na najvišji ravni.«

Tudi specialisti borilnih veščin so v enoti že od samega začetka oziroma od ustanovitve enote. Njihova naloga je poleg uporabe znanja borilnih veščin v samih akcijah²⁹ predvsem prenašanje le-tega na druge pripadnike: »Fantje so bili dobro usposobljeni na področju ju-jitsuja, karateja in juda. In znotraj usposabljanja se je tudi na tem področju dosti delalo. Vsaj dvakrat na teden smo imeli vaje (Vašl 2013).«

Specialnost alpinistov-jamarjev je mlajša v primerjavi z ostalimi specialnostmi. Začela se je razvijati leta 1982, ko so se pokazale prve potrebe po izvajanju nalog tudi v

---

²⁶Primer: Varovanje in nudenje podpore skupini pri vpadu v objekt, pri prijemu storilcev kaznivih dejanj, ipd. (Miklavžin 2003, 42–43).

²⁷Primer: Ogled kraja kaznivega dejanja pod vodo (Miklavžin 2003, 40).

²⁸Primer: Prikrit prihod na ladjo in zagotovitev varnega vkrcanja preostalega moštva za izvedbo naloge (Miklavžin 2003, 40).

²⁹Primer: Razorožitev, obvladanje in prijete nevarne oborožene ali neoborožene osebe z uporabo posebnih prijemov in tehnik.

visokogorju in jamah. Osnovni namen specialnosti je sodelovanje v reševalnih akcijah, iskanje pogrešanih oseb, iskanje in dokumentiranje sledov ali predmetov kaznivih dejanj v jamah ali v visokogorju ter pomoč pri vstopanju v višje objekte s streh ali helikopterja s pomočjo vrvnih tehnik (Tomšič 2013, 124–125):

Začelo se je s samousposabljanjem. Kar pomeni, da sva se vpisala v nek alpinistični klub in preko tega kluba pridobivala znanja na področju alpinizma, istočasno pa sodelovala z inštruktorji na področju jamarstva in na področju samega reševanja v gorah - Gorske reševalne službe. Je pa bil problem pri nabavi opreme. Zelo težko jo je bilo dobiti. /.../ To opremo, ki je bila zunaj (na »zahodu« op. a.) že razvita. Smo morali hoditi v Italijo, kar je bil takrat velik problem in ni bilo možnosti tega kar tako čez mejo prenašati. Na nek način so se našle neke variante, da smo to opremo na koncu pridobili (Vašl 2013).

Vodnik službenih psov in voznik specialnih vozil, kot specialnost, sta v enoti že od njene ustanovitve. Službeni psi so uporabljeni za splošno rabo – za sledenje in prijetje oseb ter za iskanje mamil in eksplozivnih sredstev. Vozniki specialnih vozil pa so skupina pripadnikov, katera je opravila vozniški izpit za kategorijo tovornih vozil in se je dodatno izurila za vožnjo, uporabo in vzdrževanje specialnih vozil (Miklavžin 2003, 45–49; Tomšič 2013, 110–114).

Čeprav so bili pripadniki voda specializirani na svojem področju pa to ne pomeni, da niso bili seznanjeni z razvojem v drugih specialnostih. To lahko pripišemo eni pomembnejših nalog vseh specialnosti, prenašanju znanja na druge. Tako so bili vsi pripadniki izurjeni v eni izmed specialnosti ter so najmanj poznali osnove ostalih (Gorše 2013; Vašl 2013). Prav temu bistvu je bilo prirejeno tudi usposabljanje in urjenje pripadnikov VPPN. To je bilo razdeljeno na urjenje specialnosti ter urjenje splošnih in posebnih znanj in tehnik milice:

Dve tretjini časa se je skupno usposabljal po oddelkih, po skupinah. /.../ V tednu s petimi dnevi je tri dni bilo usposabljanje po skupinah, oddelkih ali celo celoten vod. Dvakrat tedensko pa so se urili po specialnostih. Ostrostrelci v streljanju. Borilne veščine so »vežbali« na blazinah. Alpinisti so šli v gore, potapljači pa na morje ali jezera, kjer so se urili. Tako da so bili te dneve programi usposabljanja takšni, da je imel vsak (vsaka specialnost op. a.) svoj program (Beznik 2013).

Ko je bila enota pod ZEM se je delavnik začel tako, da je bila vedno ena ali dve uri fizične krepitve. Nato pa je po ukazu, ki je bil podan z vrha, bil sestavljen urnik oziroma delavnik, ki se je razlikoval glede na zahteve. V večini primerov so se pripadniki urili v streljanju, borilnih veščinah in taktičnih postopkih, kot so zajetje talcev, vpad v objekt, delovanje iz vozil – oklepnih in navadnih – ter drugih taktičnih postopkih posameznika in skupine. Mnogokrat je potekalo sodelovanje tudi z PEM (Posebno enoto milice op. a.)³⁰. Predvsem na Jasnici³¹, kjer so se v sklopu lastnega urjenja usposabljali »PEM-ovci«. /.../ Čeprav smo bili enota specialnosti in kadrovsko majhni je vseeno vsak pripadnik moral obvladati tudi delovanja in taktične postopke PEM. Na primer delovanje s ščitom, zavarovanje ljudi, obkolitev objektov, razganjanje množice s prisilnimi sredstvi in orožji ipd.. Na Jasnici je enota urila tudi tipične vojaške formacije in postopke – maskiranje, taktike posameznika in skupine ipd. (Gorše 2013).

Specialistična znanja so vplivala tudi na sestavo osnovne operativne celice VPPN, ki ni bil oddelek, temveč skupina:

Jedro enote so udarne skupine, ki temeljijo na strokovnostih. Ta skupina je tvorila 5 pripadnikov z vozilom, pri čemer je vsak posameznik imel določeno specialnost. Tako si imel voznika, vodjo skupine³², ki je bil neprestano na zvezi s štabom oziroma tudi z drugimi skupinami, če je z njimi deloval. Potem je bil znotraj skupine strelec (ostrostrelec op. a.) in pa, odvisno od naloge, še dva pripadnika z ostalimi specialnostmi. /.../ Fantje so se med seboj poznali do potankosti in tudi natančno se je vedelo, kaj se zgodi, če enega izmed njih ni, kdo ga nadomesti. Ali pa, če se kdo med akcijo poškoduje, je ranjen. Kakšni so postopki, kdo pride namesto njega, kako ga izvleči, kdo je zadolžen za kritje, kdo za izvleko, kdo mu bo nudil prvo pomoč in podobno. Naloge znotraj skupine so bile do potankosti določene na ravni vsakega pripadnika te skupine. Zato je bilo potrebno, da so se fantje med seboj tudi poznali – in so se. Med seboj so se velikokrat družili tudi izven

---

³⁰Posebna enota milice (PEM) je bila enota milice na sklic, katero se je lahko aktiviralo ob izrednih dogodkih, ko redne enote milice zaradi svoje številčnosti, usposobljenosti ali opremljenosti niso mogle zagotoviti ustrezne ravni varnosti. Enota je bila mobilna in je lahko delovala po celi državi. PEM je bila prvotno ustanovljena za vzdrževanje javnega reda in miru, še zlasti ob hujših kršitvah, ena izmed nalog pa je bilo tudi protiteroristično delovanje. Najpogosteje je bila PEM uporabljena pri varovanju javnih prireditev in shodov ter pri iskanju pogošenih oseb, storilcev kaznivih dejanj, pobeglih kaznjencev in pri varovanju določenih oseb (Bukovnik 2002, 72–75).

³¹Na Jasnici na Kočevskem je deloval Center za usposabljanje Posebnih in Vojnih enot milice.

³²Vodja skupine je bil pogosto tudi komandir oddelka.

delavnika, izven enote. /.../ Povezanost in pripravljenost enote je bila na zavidljivo visoki ravni. Udarna enota je bila tako operativna skupina s petimi ljudmi, ki je bila avtonomna za delovanje in je znotraj vozila imela tudi vso opremo in oborožitev, ki jo je potrebovala, da je lahko sodelovala in delovala v akcijah. Resnično vse, od komunikacijskih sredstev in zvez do oborožitve. /.../ Skupina je morala na terenu preživeti sama (Gorše 2013).

Za samo uporabo se je potem videlo. Če je prišlo do neke akcije, na primer je bilo prijetje neke nevarne osebe, so šle ven skupine, lahko cel oddelek. Pač odvisno od situacije se je poslalo različno število ljudi. Ponavadi eno ali dve skupini. Če je bil na primer obisk tujega predsednika v Kopru so šli recimo tako, da je ena skupina bila za varovanje in pa potapljači. Če je šlo za zajetje oziroma nasilje v stolpnici, so šle skupine ojačane z alpinisti-jamarji, ki so se znali spuščati po stenah itn. (Beznik 2013).

2.3.2 Do avgusta 1990

16. maja 1990 je bila v slovenski skupščini konstruirana nova vlada Lojzeta Peterleta in v stavbi parlamenta je vladalo sproščeno vzdušje ter optimizem. Vendar že naslednji dan, 17. maja so v prostore sekretarja za notranje zadeve Igorja Bavčarja³³ začela prihajati sporočila in depeše o tem, da JLA iz pokrajinskih skladišč TO pobira orožje (Gašparič 2010a, 78). Istega dne je Tone Krkovič³⁴ klical šefa Centra za usposabljanje na Jasnici Vinka Beznika, s katerim sta se poznala, saj sta v preteklosti že veliko sodelovala. Sporočil mu je, da je naletel na tovornjake JLA, ki iz skladišč TO odvažajo orožje ter ga vprašal, če kaj ve o tem. Beznik se je nemudoma odzval, kontaktiral Bojana Šuligoja³⁵, poveljnika gorenjske pokrajine TO, ki mu je dogajanje potrdil. Beznik se je mimo povelj odločil Center za usposabljanje dodatno zavarovati³⁶. Ojačala se je straža, oborožilo se je z ostrim strelivom, iz skladišč pa se je na vozila naložilo minsko-eksplozivna sredstva ter

---

³³Igor Bavčar je dokončal Srednjo šolo za miličnike in kadete v Tacnu ter diplomiral iz politologije. Kot politik je deloval v Zvezi socialistične mladine Slovenije (ZSMS) in Socialistični zvezi delovnega ljudstva (SZDL) ter politično zaslovel kot vodja Odbora za varstvo človekovih pravic. V prvi slovenski vladi je prevzel resor za notranje zadeve (Gašparič 2010, 78).

³⁴Anton Krkovič je bil tedaj občinski sekretar za ljudsko obrambo v občini Kočevje, nedolgo pred tem pa operativni častnik Zaščitne brigade TO v Primožih (10 km stran od Centra za usposabljanje Jasnica) (Gašparič 2010, 79).

³⁵Bojan Šuligoj je bil eden izmed poveljnikov pokrajinske TO, kateri niso predali orožja JLA (Gašparič 2010, 79).

³⁶V Centru Jasnica se je ravno takrat usposabljala t. i. Enota za protispecialistično delovanje TO iz gorenjske (Gašparič 2010, 79).

ostalo orožje in strelivo, da bi se bilo mogoče čim prej umakniti na rezervno lokacijo, če bi bilo to potrebno (Gašparič 2010a, 79–70).

Naslednji dan, 18. maja, sta se Beznik in Krkovič sestala na Krkovičevem domu in začela iskati rešitve. Dogovorila sta se, da obvestita vsak svojega ministra, torej Beznik Igorja Bavčarja in Krkovič Janeza Janšo³⁷. Še isti dan sta sekretarja prejela klic in tako Beznik kot Krkovič sta se s sekretarjema hitro dogovorila za sestanek, ki se je zgodil čez nekaj dni na Jasnici³⁸. Tam se je četverica prvič sestala in pogovarjala o tem, kaj storiti. Nekega resnega koncepta še ni bilo, vendar so se strinjali, da je potrebno preostalo oborožitev zavarovati. Ker se je del orožja TO hranil tudi pri milici oziroma organih za notranje zadeve (ONZ), je Bavčar nemudoma izdal depeše, v katerih je pozval, da se to orožje dodatno zaščiti. Prav tako so na postaje milice prepeljali tudi del tistega orožja, katerega JLA ni uspela odvzeti (Gašparič 2010a, 81).

Na odvzem orožja se je burno odzvala slovenska politična in civilna javnost, tako da je Predsedstvo Republike Slovenije (RS) na zahtevo Sekretariata za ljudsko obrambo (SLO) RS, 19. maja popoldan, vsem občinam poslala brzojavko, s čimer so ustavili oddajo orožja JLA. Vendar ga je bilo ob prenehanju odvzema že približno 70 odstotkov premeščenega v skladišča JLA³⁹. Kasneje se je zvedelo, da je komandant Republiškega štaba teritorialne obrambe (RŠTO) Slovenije generalpodpolkovnik Ivan Hočevar od podrejenih območnih štabov za TO, že januarja 1990 zahteval, naj se posredujejo podatki o količini in vrsti orožja ter streliva, katero je bilo locirano v skladiščih občinske in pokrajinske TO. Na podlagi pridobljenih podatkov je bil 15. maja 1990, izdan ukaz št. SZ 625/1-90 o Hranjenju oborožitve in streliva TO, ki je predvideval takojšen odvzem orožja, streliva in minsko-eksplozivnih sredstev TO ter njihovo premestitev v skladišča JLA.

---

³⁷Janez Janša, letnik 1958, je bil v SFRJ funkcionar ZSMS. Širši javnosti je postal znan 31. maja 1988, ko se je z njegovo aretacijo sprožila afera »JBTZ« – proces proti četverici, v katerem so Janšo, Davida Tasića, Francija Zavrla in Ivana Borštnerja pred vojaškim sodiščem obtožili izdaje vojaških skrivnosti. Janša je v prvi slovenski vladi prevzel resor za obrambo (SDS.si 2014).

³⁸Med akterji so bila določena nezaupanja, zato so se najprej posamično sestali Beznik in Bavčar, ki sta bila stara znanca, saj sta si delila sobo na šoli za miličnike v Tacnu ter nato še Janša in Krkovič. Slednja se prej nista poznala, zato je za Krkoviča preko Bavčarja jamčil Beznik (Gašparič 2010, 81).

³⁹Po podatkih JLA, ta ni uspela prevzeti orožja in streliva pri trinajstih občinskih štabih TO ter bataljonih TO Kočevska Reka in Kranj (skupno 15.940 kosov orožja in 126 ton streliva) (Gašparič 2010a, 9).

Naloga je bila spretno načrtovana, saj je bila izvedena v tajnosti. O ukazu ni bil uradno obveščen nihče iz slovenskega vodstva, poleg tega pa je sovpadala s koncem mandata slovenskega predsednika Predsedstva SFRJ Janeza Drnovška⁴⁰ in izvolitvijo nove slovenske vlade (Mikulič 2006, 4).

2.3.2.1 Gotenica

Prvi sestanek med Bavčarjem, Beznikom, Krkovičem in Janšo je prinesel tudi vprašanje glede območja Gotenice, Kočevske Reke in Škrilja. Na tem strogo varovanem območju so se nahajali objekti, namenjeni za zaščito ožjega republiškega vodstva v primeru izrednih razmer, ki so obsegali lasten sistem zvez, zaščite in zaloge za najmanj 90 dni samooskrbe. Zraven so spadala tudi rezervna skladišča orožja in streliva Zaščitne brigade TO ter milice. In prav to orožje je med akterji postala glavna skrb, saj so prihajali indici, da obstaja verjetnost, da bo JLA intervenirala tudi na tem območju.

Celotno zaprto območje je sicer spadalo pod pristojnost SDV oziroma pod RSNZ⁴¹, vendar je varovanje zagotavljala JLA, pri čemer je bila vključitev vojske omejena in skrbno pretehtana. Vojaki, kateri so varovali območje so bili izbrani s strani SDV in nato pripeljani na to območje iz najbolj oddaljenih kotičkov SFRJ. Do konca služenja vojaškega roka so bili nastanjeni v centralnem objektu v Gotenici, SDV pa je nad njimi imela vse pristojnosti, tako da je že od časa Ivana Mačka - Matije⁴², vso delovanje bilo skrito pred JLA. Zaradi tega so se glede tega strogo varovanega območja začele pojavljati skrivnostne in zarotniške zgodbe, ki so burile domišljijo.

26. maja 1990, je bila na SLO sprejeta dokončna odločitev o zavarovanju zaprtega območja Gotenice. Odločitev, ki je kasneje aktivirala Četo milice za posebne naloge. Hkrati s sklepom o vstopu v Gotenico se je seveda takoj pojavilo pomembno vprašanje,

---

⁴⁰Dr. Janez Drnovšek za akcijo odvzema orožja TO ni vedel, za razliko od srbskega kolega v Predsedstvu SFRJ Borisava Jovića, ki je zapisal: »Praktično smo jih razorožili. Formalno je to storil načelnik generalštaba, toda dejansko po našem nalogu.« (Jović v Gašparič 2010a, 9)

⁴¹SDV je bil organ v sestavi RSNZ.

⁴²Ivan Maček – Matija (1908 – 1993) je bil politični komisar in komandant slovenske partizanske vojske. Njegovo življenje je najbolj zaznamovalo delo v varnostno-obveščevalnih službah. Bil je načelnik Oddelka za zaščito naroda (OZNA) in kasneje Uprave za državno varnost (UDBA; *Uprava državne bezbednosti*), sodeloval pa je tudi v vojaški Kontraobveščevalni službi (KOS) (Perko 2011).

kako akcijo izvesti in koga uporabiti? Beznik je kot najboljšo opcijo predlagal Četo milice za posebne naloge iz sestave ZEM (Gašparič 2010a, 81–82).

28. maja 1990, se je skupina miličnikov Čete milice za posebne naloge vračala iz usposabljanja v streljanju v Svetlem Potoku. Med povratkom v Ljubljano se je ustavila v trenažnem centru na Jasnici, kjer so se sestali Vinko Beznik, Janez Portir⁴³ in Feliks Detela⁴⁴. Med pogovorom, v katerem sta miličnika pristala na sodelovanje in sporočila približno številčno stanje zaupanja vrednih pripadnikov ter njihovo stopnjo izurjenosti, so naleteli na problem. In sicer, kako mimo obstoječega uradnega vodstva odrediti oziroma sprožiti kakršnekoli aktivnosti, ne da bi bile opažene. Organizatorji akcije »Gotenica« so morali najti takšno pot, saj je Beznik zaradi okoliščin želel, da akcija ostane tajna, prav tako pa tudi ni mogel čakati na odobritev akcije skozi uradne kanale hierarhije milice. Zadostovalo mu je, da je bil s tem seznanjen republiški sekretar za notranje zadeve (Gašparič 2010a, 82–84; Tomšič 2013, 44).

Rešitev se je našla v prevari. Ravno v tistem obdobju je Center za usposabljanje Jasnica pripravljal učno gradivo iz taktike enot milice. To je vključevalo izdelavo priročnikov, diapozitivov in snemanja učnih filmov. Prav slednje je nudilo izvrsten izgovor, da se je takratnega poveljnika ZEM prepričalo, da se je VPPN z oklepnim vozilom nekompromitirano premaknil v učni center. Pod vodstvom namestnika komandirja Čete milice za posebne naloge Dušana Goršeta so bila v vadbeni center pripeljana tudi bojna sredstva (ostro strelivo), tako da je bila enota v popolnosti bojno pripravljena (Mikulič 2011, 148).

Vse do 2. junija je le malo ljudi poznalo dejanske razloge za prisotnost voda na Jasnici. Tudi sami pripadniki so bili prepričani, da so prišli demonstrirati taktične postopke za učni film. Takrat pa se je to spremenilo. Potem ko so Beznik, Gorše in Krkovič pripravili načrte za prevzem območja, je Beznik okoli 20. ure zvečer zbral vse pripadnike in jim razložil dejansko situacijo (Gašparič 2010a, 84–85). Vašl (2013) se spominja teh

---

⁴³Janez Portir je bil v tistem času komandir Mehaniziranega voda Čete milice za posebne naloge (Gašparič 2010, 82).

⁴⁴Feliks Detela je bil v tistem času vodja oddelka v Mehaniziranem vodu (Gašparič 2010, 82).

dogodkov: »Tokrat je Beznik rekel: "Fantje zdaj je tako. Zadeva je taka, da ne bomo snemali učnih filmov ampak moramo izvesti pomembno akcijo." In nam je dal na izbiro naj se odločimo. /.../ Jasno je bilo, toliko smo imeli neke pameti, da je ta zadeva segala tako daleč, da če bi se malo drugače obrnilo, bi bili lahko obsojeni na delovanje proti državi, kar je bila ena najhujših možnih kazni takrat. /.../ Nobenega ni bilo, ki bi odstopil, vsi smo bili za.« Besede Vašla potrди tudi Gorše (2013): »Enotnost v enoti je bila 100 odstotna. Vsi so bili za. Tudi, če kdo ne bi bil, se mu ne bi nič zgodilo. Moral bi le počakati do naslednjega dne oziroma do konca akcije, morda še kakšen dan več in bi se nato skupaj z enoto vrnil domov. Vendar se to ni zgodilo.«

Akcija »Gotenica« se je začela v nedeljo, 3. junija 1990, ob enih ponoči. 47 pripadnikov se je po predhodni razdelitvi nalog premaknilo na svoja mesta, popolnilo z ostrim strelivom in začelo prevzemati točke varovanja (Gašparič 2010a, 85):

Tokrat smo si razdelili naloge. /.../ Bila sva vodje (skupin op. a.) in zadolžena za to zaprto območje, da ga primeva in mu onemogočiva stik z vsakršnim zunanjim svetom. Prvič, da kdo ne pobegne in da kdo ne bi komuniciral z nobenim izven območja. Ker naša naloga je bila to območje zasesti in prevzeti, in onemogočiti komurkoli priti noter ali ven. Pač prevzeti celotno komando in red. Kar smo naredili. /.../ Šlo je zares, ker je bilo za pričakovati odpor vojske, ki je varovala to območje. Se pravi, da je bila možnost spopada zelo realna. Nam je bilo jasno, da se bo lahko tudi streljalo, ker za njih (vojsko op. a.) je bilo normalno, da morajo to varovati (Vašl 2013).

Akcija je stekla gladko, kar se lahko pripiše tudi temu, da je vod na območje vstopil skupaj z vodjo varovanja Gotenice, ki so ga pred tem poiskali doma. Pripadniki so zasedbo izvedli strokovno in bliskovito ter s popolnim presenečenjem povzročili nemalo razburjenja in strahu pri varnostnem osebju Gotenice, ki se je naenkrat znašlo pred dobro oboroženimi pripadniki VPPN, kateri so vse objekte zastražili do prihoda komisije novoizvoljene slovenske oblasti⁴⁵ (Gašparič 2010a, 85; Tomšič 2013, 44). »Lahko so notri gledali, iskali, vzeli, pač karkoli so hoteli. Naša naloga je bila, da so lahko oni to

---

⁴⁵ Slovenska vlada je na eni svojih prvih sej imenovala komisijo za preučitev problematike zaprtega območja Kočevske Reke (Janša 1992, 50-51), ki je nato formirala posebno operativno podkomisijo, z nalogo, da pripravi poročilo o vseh objektih in njihovi vsebini (Gašparič 2010, 86).

naredili varno (Vašl 2013).«

V naslednjih dneh je bil celoten kompleks zaprtega območja dodatno zavarovan, če bi slučajno prišlo do poskusov vdora. Začelo pa se je tudi premikanje orožja. Iz skladišč v Gotenici so največ bojnih sredstev prestavili v bližnje Primože. 16. junija 1990 se je z vrnitvijo v Ljubljano, za pripadnike VPPN akcija »Gotenica« zaključila (Gašparič 2010a, 86–87).

2.4 Specialna enota milice

Po uspešno izvedeni akciji »Gotenica« so se njeni idejni vodje (Beznik, Bavčar, Krkovič in Janša) od konca junija do konca julija 1990 še večkrat sestali in debatirali o ustanavljanju državnih organiziranih oboroženih enot ter zmožnostih oboroženega odpora. Pri tem so ocenili, da je VPPN, ki je prestal »test« zaupanja z uspešnim vstopom v Gotenico, sposoben opraviti tudi druge najbolj zaupne naloge v zvezi z osamosvajanjem države. Vendar ne v dotedanjem ustroju (Gašparič 2010a, 88–90). Začeli so potekati pogovori o vzpostavitvi Specialne enote milice (SEM) kot samostojnemu elementu znotraj RSNZ. Tak pogovor se je zgodil konec julija 1990 na RSNZ, kjer so bili navzoči Bavčar, namestnik sekretarja Milan Domadenik, poveljnik ZEM Janez Jereb, Beznik in tedanji načelnik milice Pavle Čelik (Čelik 1992, 72–73). Tam so tehtali med različnimi možnostmi, saj je bila ustanovitev SEM pogojena s takratnimi varnostnimi razmerami, po drugi strani pa je Bavčar želel imeti enoto podrejeno direktno njemu (sekretarju za notranje zadeve), s katero bi lahko izvajal posebne naloge. Želel si je enoto, ki bi bila opremljena in organizirana tako, da bi lahko poleg policijskih in protiterorističnih nalog opravljala tudi tipično vojaške ter bi spadala pod njegovo pristojnost. Kljub nezadovoljstvu nekaterih⁴⁶ so se priprave na ustanovitev SEM pričele. Beznik in Gorše sta v začetku avgusta 1990 pripravila sheme za formiranje enote, ki so vsebovale sistematizacijo, kadrovanje, dopolnitev s sredstvi, naloge, način delovanja itd.:

Na koncu je bilo potrebno vzpostaviti celoten sistem, čeprav smo ga delno podedovali iz prejšnjih formacij. Vendar je bila potrebna nadgradnja. Tako so se zagotovili in opremili prostori, uredili pravni akti ter sistematizacija delovanja. Določilo se je vodstvo, kjer se

---

⁴⁶Tedanji načelnik milice Pavle Čelik, naj bi bil po besedah Bavčarja odkrito nezadovoljen, ko je izgubil pristojnost nad SE (Gašparič 2010, 90).

je starejše pripadnike prerazporedilo tako, da so postali vodje skupin. Urediti pa je bilo potrebno še popolnjevanje enot. V tistem obdobju smo v enoto vpeljali jemanje ljudi iz 4. letnika Srednje šole za miličnike v Tacnu. To so bili v bistvu mladi fantje brez delovnih izkušenj, ki pa so že v šoli pokazali določena znanja in pripravljenost na dodatna izobraževanja in usposabljanja. S tem se je tudi prekinilo z neko čudno tradicijo, kjer so v SE prihajali kadri, ki so se jih določeni vodje v milici hoteli znebiti iz lastne linije poveljevanja. /.../ Novi izbranci so bili »mlad živelj«, ki je kasneje (po osamosvojitvi op. a.) zelo dinamično vplival na sam razvoj SE. Bili so resnično polni fizične, kot tudi psihične energije. /.../ V SE so vstopali že pripravljene ljudi, fizično in psihično, seveda pa smo jih morali dokončno usposobiti in pripraviti mi. /.../ Skozi samo sistematizacijo in organizacijo ter skozi pridobivanje kadrov, sva se tudi odločila in navijala, da se v enoto pripelje zdravnik, ki bo skrbel za te fante in pa psiholog, saj smo se zavedali, da je potrebno negovati oba dela človeka, fiziko in psiho. /.../ Osnove smo jemali iz GSG-9, se pravi nemške SE. Kar pa ne pomeni, da smo kopirali njihov sistem, niti približno. Pri njih smo le iskali elemente, ki bi jih lahko uporabili v naši SE. Potrebno je vedeti, da se tako kultura, kot ozemlje, ljudje, skratka marsikaj razlikuje od Nemčije, zato bi bil njihov sistem pri nas neuporaben. So pa imeli dele, ki pa smo jih lahko brez težav vpeljali tudi v našo enoto. Pri ustanavljanju SE sva s poveljnikom (Beznikom op. a.) postavila visoke zahteve oziroma visoko ceno, saj le tako lahko dobiš eno najboljših enot v državi (Gorše 2013).

Do 20. avgusta 1990 je bila SEM že neformalno vzpostavljena. Tri dni kasneje (23. avgusta 1990) je uradno ustanovitev potrdil republiški sekretar za notranje zadeve Igor Bavčar z Odločbo št. 0432-16-Z-221-01/5-90 o ustanovitvi, delovnem področju in notranji organizaciji Specialne enote milice RSNZ RS. V skladu s poprejšnjimi dogovori in načrti se je iz sestava ZEM formirala SEM ter postala posebna enota milice za trajno opravljanje določenih nalog iz pristojnosti RSNZ na celotnem področju Republike Slovenije. Bila je samostojna organizacijska enota RSNZ, vezana neposredno na republiškega sekretarja za notranje zadeve, kar je bilo v takratni politični situaciji z visoko stopnjo nezaupanja v državni upravi razmeroma razumljivo dejanje (Odločba o ustanovitvi, delovnem področju in notranji organizaciji Specialne enote milice RSNZ RS 1990). Prav zaradi te direktne podrejenosti je enota v pripravah na osamosvojitvev

Slovenije delovala tako učinkovito, saj je bila le »en telefonski klic stran«⁴⁷ (Gorše 2013).

SEM je vodil poveljnik, ki je bil za svoje delo in delo enote, ki ji je poveljeval neposredno odgovoren republiškem sekretarju za notranje zadeve ali osebi, ki jo je sekretar za to pooblastil⁴⁸. Slednja sta enoto lahko tudi aktivirala in ji dajala dodatne zadolžitve poleg predpisanih nalog, ki so bile naslednje:

- usposabljanje pripadnikov SEM,
- protiteroristično delovanje,
- načrtovanje, priprava in izvedba nalog povezanih z najtežjimi kaznivimi dejanji,
- zavarovanje najvišjih predstavnikov domače in tuje oblasti,
- varovanje letal in ladij,
- delovanje ob hujših elementarnih in drugih nesrečah,
- delovanje ob hujših neredih in demonstracijah,
- nudenje pomoči in inštrukcij pri izvajanju usposabljanja enot in služb ONZ ter struktur izven ONZ,
- druge naloge, ki jih je odredil republiški sekretar za notranje zadeve ali njegov pooblaščenec (Odločba o ustanovitvi, delovnem področju in notranji organizaciji Specialne enote milice RSNZ RS 1990).

Okostje SEM je predstavljal nekdanji VPPN iz katerega so izšli praktično vsi pripadniki novoustanovljene SEM. Iz prejšnjega voda se je preneslo bolj ali manj vse. Ohranila se je oborožitev in oprema. Ohranil se je način urjenja in vso potrebno znanje za delovanje enote z vsemi specialnostmi – ostrostrelstvo, borilne veščine, potapljaštvo, alpinizem-jamarstvo, vozniki specialnih vozil ter vodniki službenih psov. Na operativni ravni se je ohranila tudi udarna skupina⁴⁹. Pravzaprav so bile glavne razlike med SEM in nekdanjim VPPN v tem, da se je povečalo število pripadnikov v enoti, da je enota izgubila vojaški

---

⁴⁷Po oboroženem spopadu za Slovenijo je bila takšna ureditev močno kritizirana. Za kritike ni bilo sprejemljivo, da se tako dobro izurjena enota nahaja direktno pod vodstvom ministra za notranje zadeve, ki je navsezadnje politik. Izražena je bila skrb, da bi se lahko SE izrodila v osebno politično policijo ministra za notranje zadeve (Tomšič 2013).

⁴⁸Ker je šlo vendarle za klasično policijsko specialno enoto je Bavčar 31. avgusta 1990, s Pooblastilom št. 0214-2-SZ-556/90, pooblastil načelnika milice RSNZ Pavleta Čelika, s čimer mu je podelil vse pristojnosti nad enoto, kot jih je imel sam (Tomšič 2013, 47).

⁴⁹Glej poglavje *Vod za protidiverzantske in protiteroristične naloge* (stran 17–24).

namen ter da se je spremenil ustroj enote. Če je bil prej VPPN razdeljen na oddelke je bila potem SEM sestavljena iz naslednjih organizacijskih enot:

- poveljstva SEM,
- operativne enote »A«,
- operativne enote »B«,
- mehanizirane enote,
- enote za protidiverzijsko zaščito,
- enote za oskrbo (Odločba o ustanovitvi, delovnem področju in notranji organizaciji Specialne enote milice RSNZ RS 1990).

SEM je imela poveljstvo v katerem smo bili štirje (poveljnik Beznik, namestnik Gorše ter še dva pomočnika-namestnika op. a.) plus inštruktorji, ki so vodili izobraževanje in usposabljali fante. Nato enoto »A«, ki je imela operativne borbene skupine. V vsaki od teh skupin je bilo 5, kdaj tudi 7 ljudi. Odvisno od situacije oziroma glede na potrebo. Skupina se je recimo povečala, če je vodja enote ali njegov pomočnik prevzel poveljstvo nad neko situacijo. To so bili operativci. Enota »B« je imela vključenih več specialnosti. Prav tako so bili operativci, ki pa so sodelovali z enoto »A« in jo dopolnjevali (s specialnostmi op. a.). Potem smo imeli mehanizirano enoto z BOV-i in vodnim topom. Oni so bili takrat nastanjeni na Postaji prometne milice na Brdu v Ljubljani. Vsi ostali pa so bili nastanjeni na Vodnikovi ulici (v Ljubljani op. a.). Razen pirotehnikov (enota za PDZ op. a.). Oni so imeli svoje prostore oziroma delovni poligon ter učne prostore v Sostru pri Ljubljani. Od tam so tudi izvajali redne naloge⁵⁰. /.../ Vod (enota op. a.) za oskrbo je skrbel za skladišča, za material, zveze. Potem so imeli »čez« kuhinjo, skrbeli so za nabavo, vzdrževanje tehnične opreme ipd.. (Beznik 2013).

V enoti se je vedno težilo, da ni kadrovska postala prevelika, zato se je vedno nekako ohranjalo število 150 ljudi⁵¹, pri čemer je bilo v to število vključeno vse. Od operativcev, oklepnih enot, pirotehnikov, ki so bili sprva strukturno izvzeti iz SE, nato pa njej nazaj

---

⁵⁰Enota za protidiverzijsko zaščito (PDZ) je bila pri svojem delovanju relativno samostojna. V takratnem obdobju je imela na voljo 10-15 pripadnikov, s katerimi je opravljala naslednje naloge: (1) izvajanje nalog protibombne zaščite, pregledov in preiskav; (2) ogledi krajev eksplozij; (3) hramba in skladiščenje eksplozivnih sredstev in snovi ter njihovo strokovno uničenje (Leščanec in Klemenčič 2011; Tomšič 2013, 102)

⁵¹Beznik (2013) v intervjuju poudari, da je bilo v enoti v času osamosvajanja Republike Slovenije od 90-100 specialnih kadrov.

priključeni. Do hišnikov, mehanikov in snažilk. S tem se je ohranjalo kvaliteto, kar je v SE pomembneje kot kvantiteta pa tudi določeno zaprtost. Bili smo do neke mere avtonomni (Gorše 2013).

Predhodnice SEM niso imele svojega posebnega policijskega simbola. Ob reorganizaciji in ustanovitvi SEM pa je bil enoti dodeljen simbol oziroma emblem v obliki črnega ščita, obrobljenega z rumeno barvo, v katerem je pod rumenim napisom »SPECIALNA ENOTA« podoba rdečega karantanskega panterja. Pripadniki SE nosijo emblem na desnem rokavu njihove uniforme še danes, medtem ko je na levem emblem policije (Tomšič 2013, 18).

2.4.1 Od avgusta 1990

Odvzem orožja je imel za posledico, da se je začelo iskati formulo za ustanovitev slovenske oborožene formacije, ki bi se lahko uprla, če bi v procese osamosvajanja neposredno posegla JLA. Rešitev se je našla v Narodni zaščiti⁵² (NZ), posebnosti slovenskega obrambnega sistema, ki pa do tedaj ni imela večje teže. S postopnim širjenjem mreže, tako po policijski, kot po vojaški strani se je začel formirati konspirativni obrambni sistem, znan pod imenom Manevrska struktura narodne zaščite (MSNZ).

Na Pristavi nad Stično je bil 7. septembra 1990 sestanek, ki je pomembno vplival na nadaljnji razvoj MSNZ. Na sestanku, katerega so se udeležili Janša, Bavčar, Krkovič, Beznik in Jože Kolenc⁵³, so analizirali položaj in dotedanji razvoj organizacije MSNZ v posameznih pokrajinah ter določili načrt delovanja za naprej. Predstavljena je bila organizacijska shema MSNZ ter nekateri delovni dokumenti v katerih je bila prvič, kot morebitni agresor oziroma grožnja za slovensko osamosvojitvev omenjena JLA. Prav zaradi tega je sestanek zgodovinski, saj je bil sprejet dokument, ki predvideva vojaško

---

⁵²Narodna zaščita je bila sestavljena predvsem iz starejših kadrov, njena precej nedorečena vloga v vojnem času pa naj bi bila varovanje posameznih objektov ter skrb za red in mir v zaledju bojišč (Repe 2002, 244).

⁵³Jože Kolenc je bil vpet v vse najpomembnejše dogajanje pri osamosvojitvenih procesih Slovenije. Bil je načrtovalec akcije »SEVER«, deloval je v PEM in Vojnih enotah milice (VEM), v obravnavanem času pa je postal načelnik Oddelka za izredne razmere in vojno ter bil član republiške koordinacije (Gašparič 2010, 95).

zavarovanje slovenskega osamosvajanja (Mikulič 2006, 4–5).

Do 12. septembra 1990, je bila organizacijska mreža MSNZ zaključena⁵⁴. Na ravni republike sta MSNZ vodila republiška sekretarja Janez Janša (za obrambo) in Igor Bavčar (za notranje zadeve). Nato se je organizacija razdelila na »zeleno« in »modro« vejo. Slednjo je uskladil Jože Kolenc skupaj z Vinkom Beznikom in je operativno zajemala 13 poveljnikov PEM na 13 Upravah za notranje zadeve (UNZ) in 62 komandirjev Postaj milice (PM) v 62 občinah. »Zelena veja«, katere vodja je bil Tone Krkovič, je zajemala 13 pokrajinskih načelnikov NZ skupaj z 30. razvojno skupino ter 62 občinskih načelnikov NZ (Mikulič 2006, 5; Gašparič 2010a, 100).

Kljub predanosti in zavzetosti Republiki Sloveniji in projektu MSNZ pa se je med posamezniki, ki so bili vključeni v nastajajoče obrambne sile, večkrat porodilo vprašanje ali slovensko republiško vodstvo podpira njihovo dejavnost oziroma ali za njo sploh ve. Iz tega razloga je bil 14. septembra 1990, v prostorih Izvršnega sveta na Gregorčičevi ulici v Ljubljani organiziran sestanek z najvišjim političnim vodstvom⁵⁵. Predstavljena je bila zamisel obrambnih sil ter podano poročilo o številčnem stanju enot, njihovi oborožitvi, opremi ter problemih. Politiki so kljub nekaterim pomislekom projekt v celoti podprli, s čimer so tudi organizatorji dobili končno zagotovilo o državotvornosti svojega početja (Gašparič 2010a, 102–104).

SEM se je na podlagi zahtev takoj po ustanovitvi vključila v vzpostavitev operativnosti in intenzivnega procesa priprav na osamosvojitve, pri čemer se je osredotočila na naslednje naloge:

- prilagoditev celotnega usposabljanja delovanju v vojnih razmerah,

---

⁵⁴Dejansko je bila celotna mreža MSNZ stkana 24. septembra 1990, ko so v vseh 62 občinah povezali občinsko NZ in milico (Gašparič 2010, 105). V obrambne sile je bilo tako vključenih 21.000 pripadnikov TO in 10.000 miličnikov. Ob tem je potrebno poudariti, da sta omenjeni številki temeljili na evidencah, saj posamezniki niso vedeli, da so vključeni v nove slovenske obrambne sile (Gašparič 2010, 10).

⁵⁵Na sestanku so bili prisotni organizatorji obeh vej obrambnih sil (Kolenc, Beznik, Krkovič, Janša in Bavčar) ter slovensko politično vodstvo - Lojze Peterle, France Bučar in Milan Kučan. Slednji se je sestanka udeležil z zamudo, saj naj zanj ne bi vedel, kar je bilo v tistem trenutku nadvse čudno in je izgledalo, kakor da se predsedniku Predsedstva RS želi določene informacije prikriti (Gašparič 2010, 102–104).

- usposabljanje pripadnikov milice in TO za delovanje v vojnih razmerah,
- skrb za varnost posameznikov, ki so vodili razne aktivnosti v procesu osamosvajanja,
- skrb za varnost pripadnikov milice in TO pri premeščanju in razporejanju opreme ter oborožitve,
- nadzor nad delovanjem obveščevalnih struktur nasprotnika,
- zbiranje podatkov o nasprotniku,
- druge aktivnosti v zvezi s pripravami enot milice in TO na prihajajoče dogodke (Debeljak 2006, 254; Tomšič 2013, 48).

Ena prvih nalog po ustanovitvi SEM je bila zagotovitev pomoči Krkoviču pri ustanavljanju enot NZ (Gašparič 2010a, 94). To potrdi tudi Gorše (2013): »Malokdo ve, ampak ko se je oblikovala MSNZ oziroma je Tone Krkovič s svojimi zaupniki sestavljal TO, je to počel s sredstvi, ki mu jih je takrat zagotovila SE. Uporabljal je naša sredstva za komuniciranje. Dodeljeno mu je bilo tudi vozilo, s katerim se je enkrat celo zaletel. Tako da je SE nekako logistično podpirala samo gradnjo MSNZ.«

V okviru obrambnih prizadevanj je vse od ustanovitve od SEM prihajala intenzivna in neposredna pomoč vojaški veji obrambnih sil. In sicer najpogosteje v obliki aktivnosti povezanih z razmestitvijo orožja in opreme na skrivne lokacije po državi. Tovornjake, ki so sprva prevažali orožje iz Gotenice in Jasnice, so spremljala civilna vozila, v katerih so bili oboroženi pripadniki SEM:

Ena od osnovnih nalog SE policije v takratnem času je bilo tudi spremljanje tovorov orožja oziroma zavarovanje prevozov in pa razmeščanje orožja po celotnem ozemlju Slovenije. Varovanje tovorov je bilo dvojno: varovanje pred nasprotnikom, takrat sta bila naša nasprotnika JLA in KOS, ter varovanje pred nami samimi. Večina ljudi namreč ni vedela, za kaj pravzaprav gre in čigavo je to orožje. Včasih smo bili v neprijetnem položaju, ko smo morali legalni oblasti oziroma policiji govoriti o tem, kaj prevažamo. Včasih se je vse izteklo bolje zaradi osebnih poznanstev, kot pa če bi upoštevali hierarhijo. Kolona je izgledala takole: pred kolono se je premikalo osebno vozilo, ki je pregledovalo vse točke, na katerih bi lahko prišlo do kakšnega presenečenja ali zasede. V koloni, okrog tovara, je vedno bila določena borbena skupina, ki je imela najmočnejšo oborožitev in je

bila pripravljena tudi na najhujše. Na tistih točkah, kjer se je pričakovala intervencija nasprotnika pa smo imeli tudi močnejše borbena vozila (TV Slovenija 1992; Beznik v Mikulič 2005, 60).

Skozi ves čas so potekali prevozi orožja. V bistvu vse od odvzema orožja TO, se je po različnih kanalih pridobivalo orožje, kjer smo ga v veliko primerih varovali mi. »Cargoti« (prevozi, tovari op. a.) so potekali po različnih poteh. Po zraku, preko letališča Brnik in Mariborskega letališča. In Koprna, po vodi pa tudi skozi državno mejo po drugih lokacijah. /.../ Celoten sistem je potekal na dajanju in podajanju tega orožja, tako da je bilo na koncu razporejeno po Sloveniji. Bile pa so različne lokacije. Od skritih lokacij pri civilistih, do ogromnih depojev in skladišč, kjer se je vse to shranjevalo - na primer v Kočevski Reki. /.../ Pogosto smo nadzirali orožje samo določen čas oziroma na določeni relaciji in je TO ali kdor je pač nadziral tisto območje potem to prevzel in peljal naprej. Vse je bilo odvisno od koordinacije in ukazov. Vsekakor pa se je nadziralo koliko orožja je prispelo in koliko se ga je predalo, tako da se je vodila evidenca in se je tudi točno vedelo, koliko orožja je prišlo v državo. Vse je podobno potekalo tudi še po sami osamosvojitvi Slovenije oziroma po desetdnevni vojni. Tako se spomnim, da ko smo bili v luki Koper in smo pospremili zadnjega vojaka JLA iz države, smo potem nazaj grede peljali oziroma spremljali orožje. Bilo je nekaj tovornjakov Intereurope in smo jih spremljali do že vnaprej določenih lokacij (Gorše 2013).

Sodelovanje drugih organov milice s SEM pri organiziranju prevozov orožja je potekalo redno. Redko, če sploh pa so se med seboj srečevali. O tem pričata tudi naslednja primera: (1) Namestnik komandirja PM Šiška Bojan Arh je bil vključen v novo obrambno strukturo, ko so se začele dodeljevati naloge. Prva naloga, ki jo je dobil je bila najti človeka, ki je sposoben zagotoviti dovolilnice za legalen prevoz orožja SEM. Ker je bil v prijateljskih odnosih z Zdenkom Pavčkom, generalnim direktorjem špedicijskega podjetja Viator & Vektor, mu je ta priskrbel tovornjak in vse potrebne dovolilnice. Ko je imel Arh na razpolago vozilo je poklical Goršeta ali Beznika, mu sporočil⁵⁶ kje se kamion nahaja, kje so ključi in dovolilnice in SEM je nato izvedla prevoz. S pripadniki SEM se Arh ni nikoli srečal. Po opravljeni nalogi so pripadniki SEM pustili kamion s ključi na istem mestu kot so ga prevzeli in Arh je ponovno mogel poskrbeti zanj. Tako se je dnevno,

---

⁵⁶Komunikacija med akterji je potekala prek gesel (Čuček 2010, 147).

tedensko in mesečno prevažalo orožje (Čuček 2010, 147).

(2) Janez Portir se je 25. septembra 1990 vkrcal na tovornjak, ki je bil parkiran na centralni železniški postaji v Ljubljani. Notri so ga čakali ključi in dokumenti. Odpeljal se je na bencinsko črpalko v Domžale, kjer so ga po predhodnem dogovoru tam čakali kolegi iz TO. Njim je nato sledil v neko tovarniško skladišče po protiletalske topove, kjer so jih naložili na tovornjak. S kolegi so se pozdravili in Portir se je zahvalil za sodelovanje ter vsi so odšli svojo pot. Portir je orožje nato odpeljal v okolico Ljubljane in na koncu nadrejenim poročal o uspešnem prevozu (Gašparič 2010a, 106–107).

Samo med 10. in 25. septembrom 1990 so pripadniki SEM sodelovali pri varovanju 27 transportov orožja. Poleg tega pa so v tistem obdobju pričeli z varovanjem konkretnih oseb, objektov in sestankov. Tako so skrbeli za varnost udeležencev sestanka na Izvršnem svetu, 14. septembra 1990. Dva civilna avtomobila z dvema intervencijskima skupinama sta krožila okrog objekta, medtem ko je bilo 9 pripadnikov nastanjenih v neposredni bližini vhoda. Dodatnih 8 pripadnikov je varovalo objekt znotraj stavbe. V naslednjih dneh je SEM zavaroval še druge pomembne lokacije. 24. septembra so prvič zavarovali prostore RSNZ, kasneje pa še slovensko skupščino in določene osebe (Gašparič 2010a, 107). SEM je podobno kot sestanek na Izvršenem svetu, varovala tudi zadnji sestanek organizatorjev MSNZ, ki je potekal 26. septembra 1990 v stavbi ljubljanskega magistrata, na katerem se je začela uresničevati napoved o opustitvi MSNZ kot začasne rešitve.

Naslednji dan, 27. septembra je Skupščina RS sprejela 96. in 97. ustavni amandma, s čimer je slovenski državno-politični vrh prevzel pristojnosti nad TO Slovenije. Takoj po sprejemu amandmajev je Predsedstvo RS razrešilo komandanta TO Slovenije Ivana Hočevarja in načelnika štaba TO Slovenije generala Draga Ožbolta ter namesto njiju imenovalo majorja Janeza Slaparja, do tedaj poveljnika pokrajinskega štaba (PŠ) TO Gorenjske (Gašparič 2010a, 107–110). Ta je 4. oktobra 1990 brez uradne primopredaje prevzel RŠTO, vendar je še isto noč, ob 22.30 uri enota vojaške policije JLA iz Vojašnice Šentvid vdrla v prostore na Prežihovi 4 v Ljubljani in štab zasedla (Mikulič 2006, 6). Dogajanje je na noge dvignilo tudi SEM, ki je na teren poslala svoje pripadnike. V kratkem času so ostrostrelski pari na okoliških strehah zavzeli položaje in postavili linijo

ognja (Vivod 1994, 237–242). Vojake JLA so držali »na muhi«, skupaj z ukazom, naj posredujejo in nasprotnika uničijo, če ta slučajno sproži strel (Čepič 2010, 67; Tomšič 2013, 48). Do spopada ni prišlo, štab pa se je že pred zasedbo preselil v prostore RSNZ.

Istega dne, kot se je zgodil vpad v RŠTO je predsednik Socialistične stranke Slovenije Viktor Žakelj v skupščini podal pobudo, da se naj razpravlja o plebiscitu za samostojno in neodvisno Slovenijo. In dogodki so se v tej smeri tudi začeli odvijati. 23. decembra 1990 je na slovenskem potekal plebiscit o samostojnosti in neodvisnosti Republike Slovenije, na katerem je 88,5 odstotka od 93,2 odstotka volilnih upravičencev glasovalo za samostojnost. Ob Prešernovi Zdravljici je republiška skupščina 26. decembra 1990 slovesno razglasila rezultate plebiscita (Mikulič 2006, 6).

V zadnjih mesecih leta 1990 in začetnih mesecih leta 1991 je SEM morala zaradi zaostrovanja razmer pričeti iskati dodatne tajne lokacije, kamor bi se lahko preselilo moštvo in oprema v izrednih razmerah. Namreč trenja med JLA in slovenskim političnim vodstvom ter trenja med JLA, TO in nekaterimi enotami milice so se večkrat znašla na robu konflikta. Zato so bila SEM odrejene dodatne priprave načrtov obrambe. Za pripadnike se je uvedlo 24-urno dežurstvo na domu in v službi, enota pa se je tudi popolnila z orožjem in materialno-tehničnimi sredstvi (Gorše 2013; Tomšič 2013, 48): »Tokrat smo dobili nekaj dodatnega orožja – avtomatske pištole Ingram⁵⁷ pa Škorpione⁵⁸. Opreмили pa smo se tudi z dodatnimi protioklepnimi sredstvi – »OSA-mi«⁵⁹ in »RB-ji« (Ručni bacač op s.)⁶⁰ in Armbrusti⁶¹. Od opreme so k nam prišle še razne mine, kamere, reflektorji itn. (Beznik 2013).«

Podobne aktivnosti so se nadaljevale tudi v razvoju leta 1991, ko so se stvari še dodatno

---

⁵⁷ Brzostrelka Ingram je ameriškega izvora in ima kaliber 9x19 mm.

⁵⁸ Brzostrelka Škorpion M-84 s kalibrom 7,65x17 mm je jugoslovanska verzija češkoslovaškega originala (Škorpion vz. 61), ki je namenjena uničevanju žive sile na razdalji do največ 150 m (Mycity-military.com 2014a)

⁵⁹ Ročni netrzajni raketomet M-79 – OSA je individualno protioklepno orožje za večkratno uporabo. Raketomet ima kaliber 90 mm in je jugoslovanskega izvora z dometom do 600 m (Specijalac.net 2014).

⁶⁰ Ročni netrzajni minomet (RB) M-57 s kalibrom 44 mm, je pehotno protioklepno orožje za večkratno uporabo, ki je namenjeno uničevanju oklepnih vozil in utrjenih položajev (Mycity-military.com 2014b).

⁶¹ Armbrust je nemški ročni netrzajni minomet za enkratno uporabo, s kalibrom 67 mm in učinkovitim dometom 300 m (Armyrecognition.com 2014)

začele zaostrovati. V začetku marca 1991 je slovenski parlament sprejel ustavni zakon, po katerem, za državljane Slovenije služenje vojaškega roka v JLA ni bilo več obvezno. Temu je JLA nasprotovala in pri Predsedstvu SFRJ zahtevala uvedbo izrednih razmer ter začela z grožnjami, da bo sama izvedla določene ukrepe za zagotovitev »ustavnega reda« v SFRJ, če jih ne bo kdo drug. K pomiritvi razmer pa ni pripomogla slovenska TO. V okviru priprav na osamosvojitve je izvedla več vaj, med katerimi je bila najpomembnejša vojaška taktična vaja »Premik-91«⁶², ki je potekala od 22. do 24. marca 1991 in na kateri se je potrdila pripravljenost TO kot nosilke obrambnega sistema (Mikulič 2006, 6). Vseeno je bilo politično vodstvo pripravljeno probleme rešiti po mirni poti. Za 18. april 1991 je sklicalo sestanek predstavnikov vseh jugoslovanskih republik na Brdu pri Kranju. Pri organizaciji in izvedbi varovanja so sodelovali pripadniki SEM in to za razliko od neuspešnih pogajanj predsednikov, zelo uspešno (Tomšič 2013, 50).

15. maja 1991 se je v učnih centrih TO na Igu pri Ljubljani in v Pekrah pri Mariboru začela usposabljanje prva generacija slovenskih vojaških nabornikov, kar pa ni bilo po godu JLA. Ta je od slovenskih oblasti zahtevala izročitev nabornih evidenc ter zaprtje obeh centrov. Ker zahtevam ni bilo ugodeno je JLA, 23. maja močno povečala svojo dejavnost v Sloveniji ter okoli poldneva pred 710. Učni center Pekre napotila posebno enoto s šestimi oklepnimi vozili, kateri se je na bližnjem poligonu pridružilo še 7 tankov T-55 ter vod pehote s štirimi oklepniki. Celotna enota se je postavila v bojni razpored proti učnemu centru in zahtevala izročitev nabornikov. V zgodnjih jutranjih urah 24. maja 1991 so se začela pogajanja med JLA ter poveljnikom PŠTO Vladimirjem Miloševićem. Na pogajanja je vdrla skupina vojakov JLA, ugrabila Miloševića in stotnika Milka Ozmeča ter še dva pripadnika SEM, ki sta bila Miloševiću dodeljena v varovanje. Po ugrabitvi so se enote JLA vrnile v vojašnice, kjer pa so nastopile slovenske obrambne sile, ki so začele izvajati blokado infrastrukture vojaškim objektom. Odklopljene so bile komunikacije, nato elektrika in to je v vojašnicah pri JLA povzročilo zmedo. Že istega dne popoldne je JLA popustila in izpustila vse ugrabljenе. Položaj v Mariboru se je začel počasi umirjati, ko je JLA z oklepniki spet skušala priti iz vojašnic. Temu so se uprli

---

⁶² Cilji vaje so bili izvedba mobilizacije, preverjanje taktičnega delovanja enot TO ob napadih, med premikom ter pri protidiverzantskem boju (Mikulič 2006, 6).

ljudje in pri poskusu zaustavitve je eden izmed oklepnikov do smrti povozil Josefa Šimčika, ki je tako postal prva žrtev za samostojno Slovenijo (Žužek 2011).

Pripadniki SEM so od 27. maja do 5. junija 1991 skupaj z ostalimi obrambnimi silami aktivno sodelovali tudi v akciji »Maribor-Dobova«. Akcija je zavzemala zaplembo, zavarovanje in prevoz vojaških oklepnih vozil, ki so bili namenjeni za JLA, iz Tovarne avtomobilov Maribor v Dobovo⁶³ (Tomšič 2013, 50).

Čeprav je SEM poskušala ostati čim bolj neopažena je v tistem obdobju za JLA izvedla tudi demonstracijo sile, kot odgovor na pritiske iz Beograda. Posamezne skupine so po vnaprej izdelanem načrtu izvedle demonstrativno vožnjo skozi Ljubljano mimo posameznih vojašnic JLA, nato pa so se odpeljale do letališča Brnik in ga obkolile⁶⁴. Po dogovorjenem signalu so se skupine v različnih smereh izgubile v noč (Tomšič 2013, 48).

2.5 Specialna enota milice med oboroženim spopadom za Slovenijo

Skupščina Republike Slovenije je 25. junija 1991 sprejela ustavni zakon o grbu in zastavi ter Temeljno listino o samostojnosti in neodvisnosti Republike Slovenije. Naslednji dan je na Trgu republike v Ljubljani potekala slovesnost ob razglasitvi samostojne in neodvisne Republike Slovenije⁶⁵, na kateri je bilo kljub slavlju, čutiti nelagodje (Mikulič 2006, 8). Razlog za to so bili očitni premiki oklepnih enot JLA iz notranjosti države proti njenim mejam. Tako so se že 26. junija 1991, še pred slavnostno razglasitvijo neodvisnosti, na podlagi ukaza poveljnika reškega korpusa generala Marjana Čada iz vojašnic v Ilirski Bistrici in Pivki odpravili koloni oklepnih vozil proti slovensko-italijanski meji. Naslednji dan, 27. junija 1991 je JLA pričela z oboroženim napadom na slovensko suverenost. Že pred svitom istega dne so tankovske kolone JLA krenile iz treh vojašnic, z nalogo zavzeti meje⁶⁶ in odrezati novoustanovljeno državo od sveta. Iz hrvaškega Varaždina preko Ormoža na sever, proti mejnim prehodom z Avstrijo, kjer bi se priključili oklepnim

⁶³V kasnejših pogajanjih je bil sprejet dogovor o vrnitvi teh vozil JLA (Tomšič 2013, 50).

⁶⁴SEM je imela pripravljeno tudi izvedbo vpada v vojašnico JLA na Metelkovi v Ljubljani ter na letališče Brnik. V obeh primerih bi prišlo do vpada v objekt in zajetja pripadnikov JLA.

⁶⁵Ob razglasitvi dneva samostojnosti sta poveljnik SEM Vinko Beznik in njegov namestnik Dušan Gorše simbolično zamenjala stare planinske kape z baretko s slovenskim simbolom, ki je od takrat postalo osnovno pokrivalo SE (Tomšič 2013, 50).

⁶⁶Na mejne prehode so bili poslani zvezni miličniki (Mikulič 2006, 9).

vozilom iz Maribora. Iz Vrhnike, v dveh kolonah mimo Ljubljane proti letališču Brnik. In iz hrvaškega Karlovca preko Novega mesta proti Ljubljani. Enote so od poveljujočih dobile tudi nedvoumen ukaz, naj ob morebitnem slovenskem odporu delujejo po vseh pravilih bojnega delovanja, kar so tudi storile. Predsedstvo RS je na napad odgovorilo z obrambo. Ocenilo je, da premiki enot JLA pomenijo agresijo na samostojno in suvereno Slovenijo ter so poskus okupacije. Zato je pozvalo TO in enote milice ter jim ukazalo, da lahko uporabijo vsa razpoložljiva sredstva za zavarovanje suverenosti in če bo treba, da tudi z orožjem zaščitijo ljudi in objekte v Republiki Sloveniji (Uredništvo CZ 1991, 8–16; Mikulič 2006, 8–9).

Za SEM je to pomenilo mobilizacijo in premik na rezervne (tajne) lokacije z vso oborožitvijo in opremo, kjer je nato pripravljena čakala na izvajanje nalog:

Iz Vodnikove smo se preselili na te t. i. rezervne lokacije, kjer smo v bistvu ostali bolj ali manj do umika vojske. Seveda se je enota razbila. Del enote je bil nastanjen v Sostru pri nekem duhovniku. Potem v Šiški sta bili dve skupini nastanjeni v mizarstvu (Dobnikar op. a.). Tam smo imeli tudi manjše tajno skladišče orožja. Gospodar si je ravno takrat naredil novo mizarstvo delavnico, ampak delal je pa še zmeraj v stari. Mi smo pa novo »ponucali« za skladišče orožja. Potem so bili še v stavbi delavskega doma SCT-ja, del ekipe pa še pri Smeltu, v nekih kletnih prostorih. /.../ Zunaj Ljubljane posebnih lokacij nismo imeli. Sicer je bilo nekaj predvideno, da če gre kaj hudo narobe, da se umaknemo na Jasnico ali pa v Polhograjske dolomite, ampak to skupaj še z ostalimi enotami. Da pa bi SEM imela kaj takšnega pod svojo komando, to pa ne (Beznik 2013).

Med samo osamosvojitvijo je potekalo preskladiščenje materialno-tehničnih sredstev od enote, k civilnemu prebivalstvu. To so bili ljudje, ki smo jim osebno zaupali in smo jih poznali. Šla pa je tudi enota. Prerazporedila se je na tajne lokacije, saj smo morali imeti nadzor nad to opremo in pa seveda smo morali biti čim bližje, če jo je bilo potrebno uporabiti. Preseljen je bil tudi sam štab enote. Iz Vodnikove je šel na skrivno lokacijo. In sicer tam ob Savi, pri Stožicah (v Ljubljani op.a.) je bila ena stara stavba, ki je izgledala in delovala zapuščena, ampak mi smo jo »zrihtali«, tehnično opremili in dobro uporabili. Imenovala se je Ptičarna (tudi Ptičnica op.a.). Tam je bilo nastanjeno vodstvo enote, se pravi poveljnik, jaz, kot njegov namestnik in pa še dva naša namestnika (pomočnika op. a.). Vedno je bil tam nekdo, ki je upravljal z zvezami. Tam, v tistem prostoru smo imeli

zveze z vsemi enotami, ki so bile na terenu. /.../ Vedno je bil prisoten eden izmed fantov za zvezo in pa eden od poveljnikov. /.../ Kadar je eden izmed naju z Beznikom odšel na teren, je moral drugi ostati v Ptičarni. Nekaj podobnega je bilo tudi z najinima namestnikoma (Gorše 2013).

Ljubljanska regija je bilo glavno območje delovanja SEM. Strategija SEM je bila v osamosvojitveni vojni koncipirana kot zadnja obrambna linija slovenskih predstavnikov oblasti in temu primerne so bile tudi naloge:

Naloge v osamosvajanju RS so bile vezane predvsem na varovanje oseb, dajanje operativne podpore enotam, ki so bile na terenu in pa, če so nas potrebovali za izpeljavo kakšne specialne akcije. Ter varovanje in premeščanje materialno-tehničnih sredstev. /.../ Sodelovali smo tudi pri varovanju tujih predstavnikov, vsaj tistih, za nas pomembnih. Takrat smo recimo osebno varovali generala Špeglja⁶⁷. V Zagrebu in pri nas, kar je bilo kar zanimivo, saj smo varovali v bistvu tujega predstavnika v tujini, ki pa je v bistvu za nas imel dobre namene. /.../ Cela enota je bila aktivna na področju celotne Slovenije pri zaščiti političnega vodstva ter pri pridobivanju informacij preko prej vzpostavljenih mrež. Te so bile večinoma na popolnoma osebni ravni (Gorše 2013).

Pri opravljanju nalog sta bili ključnega pomena koordinacija, komunikacija in zveze. Akcije SEM je na najvišji ravni usmerjala Koordinacijska operativna skupina⁶⁸, ki je bila za časa oboroženega spopada v Sloveniji nastanjena v Cankarjevem domu v Ljubljani. Ta je komunicirala s poveljstvom SEM. To pa je bilo naprej na zvezi s samimi operativnimi enotami:

Poveljstvo SEM je bilo v neposrednem stiku s Koordinacijskim centrom v Cankarjevem domu. Ta je zagotavljal informacije. Podobno pa smo počeli tudi mi, saj smo vse informacije, ki smo jih imeli in smo jih dobili na terenu, posredovali našemu štabu, ta pa potem naprej centru, tako da je ažurnost z informacijami potekala v obe smeri. /.../ Smo imeli informacije o premikih enot, ki smo jih dobivali od prometnikov pa od navadnih

---

⁶⁷General Martin Špegelj (1927 - 2014) velja za soustanovitelja sodobnih hrvaških oboroženih sil. Pred razpadom SFRJ je bil poveljnik 5. vojaškega območja JLA s sedežem v Zagrebu. Špegelj je v času agresije JLA ves čas podpiral dogovor o skupni obrambi Hrvaške in Slovenije. Ko je v Sloveniji potekal oborožen spopad si je prizadeval za napade na objekte JLA na Hrvaškem, ki pa nikoli niso bili izvedeni (G. V. 2014).

⁶⁸Na predlog Janeza Janše je bilo že 18. marca 1991 ustanovljeno Operativno koordinacijsko telo za primer izrednih razmer. Praktično je bil to organ, ki je usklajal vse obrambne in varnostne priprave ter nato za čas oboroženega spopada opravljal naloge vrhovnega štaba (Janša 1992, 107).

ljudi (civilistov op. a.), ki so videli, da so recimo v kakšni vojašnici pogнали vozila, oziroma se začeli bolj množično zbirati. Informacij je bilo neprestano ogromno. Se je moralo presoditi katere so realne, resnične in na katere se bomo odzvali. Marsikdaj smo imeli alarmiranje pa potem iz akcije ni bilo nič. Vendar tako je ko si v visoki stopnji pripravljenosti. /.../ Zveze smo vedno imeli med samimi skupinami, če jih je bilo več v akciji ter med štabom, ki je bil nato naprej povezan s Cankarjevim domom. Znotraj enote smo imeli dva repetitorja oziroma mobilna repetitorja, ki sta bila v dveh vozilih. Imela sta (repetitorja op. a.) lasten agregat, anteno in sprejemnik, tako da smo lahko z njima po celi Sloveniji imeli zveze, tako za naše ekipe, kot za druge, če so jih rabili. Običajno smo jih imeli postavljene v okolici Ljubljane, kjer smo jih tudi najbolj potrebovali. Smo pa lokacije menjali. /.../ Najpomembnejše pri tem, se mi zdi je bilo, da smo »nonstop« menjali frekvence komunikacij. Nekje vsakih 15 minut, potem pa smo jih še kodirali s šiframi. Najbolje pri tem je bilo, da nismo uporabljali klasičnih šifer, kot je primer »Triglav123«. Ampak smo se tako dobro poznali, da smo uporabljali nadimke, ki so seveda bili poznani samo nam oziroma smo jih mi uporabljali v pogovorih drug z drugim. Beznik je bil »Kinez« pa še ene par jih je bilo. To je bilo dobro, saj ni bilo potrebno dešifrirati, s čimer nismo izgubljali časa. Ok, še vedno je bilo kdaj potrebno dešifrirati kakšne druge ukaze. Predvsem iz poveljstva in iz koordinacijskega centra, vendar ko smo imeli vzpostavljene zveze med nami (znotraj SEM op. a.) je vse potekalo v žargonskem jeziku. Našem žargonu. In mi smo vedeli o čem se gre, kar je bilo tako, kot da bi imeli vsa sporočila šifrirana (Gorše 2013).

2.5.1 Akcije Specialne enote milice do oktobra 1990

2.5.1.1 Toško čelo – Trzin – Depala vas

V četrtek, 27. junija 1991, je tankovski bataljon JLA krenil iz vrhniške vojašnice v smeri letališča Brnik. Že v vojašnici se je razdelil v dve koloni. In sicer je prva (leva) kolona dobila ukaz za premik v smeri Vrhnika-Log-Brezovica-Dobrova-Toško čelo-Šentvid-letališče Brnik. Druga (desna) kolona pa naj bi napredovala v smeri Vrhnika-avtocesta Ljubljana (zahodna obvoznica)-Črnuče-Trzin-Mengeš-Moste-letališče Brnik. Obe koloni naj bi prišli na cilj čim prej, kjer bi se moral bataljon združiti in razmestiti ob južni in severni strani letališča, vzdolž letališke steze. Tam naj bi preprečil poseg TO in milice ter onemogočil letalski promet.

Leva kolona je na barikade iz osebnih vozil naletela že na Brezovici, kjer so izgubili en tank, ki je obtičal v obcestnem jarku in pa prikolico s kuhinjo. Na Brezovici so tanki zavili levo proti Dobrovi. Na Prevalu pod Toškim čelom bi morali zaviti desno proti Šentvidu, toda v naglici so vozili dalje proti Toškemu čelu. Cesta je postajala vedno bolj neugodna za vožnjo in kolona se je morala ustaviti, obrniti ter vrniti na pravo pot. Zaradi ozke ceste je bilo manevriranje pri obračanju tankov oteženo. Tako je en tank zapeljal čez rob ceste, drugi pa je obtičal na samem robu. Oba tanka s posadkama sta ostala kjer sta bila, medtem ko se je preostanek kolone vrnil na pravo cesto proti Šentvidu in nadaljeval pot (Švajncer 1993, 107). SEM je bila o tem obveščena in je dobila nalogo, da skupaj z enoto TO, ki je bila prav tako poslana na to območje, obstale tanke zavaruje in s pogajanjem poskuša doseči vdajo nasprotnika. Ob morebitnem upiranju pa uporabi orožje. Ko so se pripadniki SEM približevali tankom so opazili, da je na tem območju veliko domačinov in njihovih otrok, ki so enoti predali govorice, da naj bi tankisti imeli za talce dve ali tri osebe, med njimi neko švedsko novinarko. Poveljevanje nad območjem in njegovo varovanje je prevzela SEM, ki bi izvedla tudi reševanje talcev, če bi bilo potrebno (Premk 2011, 339):

Delovali smo na Toškem čelu, kjer se je premikala kolona vozil - tankov in so obtičali v nekem jarku, ker so zdrsnili s ceste. Zato je bila naša naloga iti na teren in zajeti tamkajšnjo enoto. Se pravi, da smo šli tja, postavili zasedo oziroma parkirali vozila, nato pa se do tankov taktično premaknili peš. Tiste uboge vojake smo nato zajeli, dobili nekaj informacij, načrte, ukaze. Tudi dostop do zvez. Nato pa sta nas preletela dva helikopterja. Mislim da sta bila dva. To smo pozneje zvedeli, da je to enota, ki je šla pomagat v Trzin. Bili so »specialci«. Vendar takrat nismo vedeli, kaj se dogaja, zato smo hitro pobrali »šila in kopita« in se v teku premaknili nazaj do vozil. Kar se najbolj spomnim pri tem je to, da so bili civilisti, navadni ljudje »nonstop« zraven. Praktično jih nisi mogel odstraniti iz prizorišča, čeprav si jim govoril, da naj se umaknejo, da je nevarno za njih, da lahko pride do oboroženega spopada. Oni se niso dali. Vedno več se jih je zbiralo. Nekateri so tudi hoteli vzeti zaplenjeno orožje, ampak jim tega seveda nismo pustili. Organizirale pa so se tudi nekakšne vaške milice, ki so že bile oborožene in so nam na vse pretege hotele pomagati. Smo jih morali imeti pod kontrolo, ker nikoli ne veš kaj se lahko zgodi. Nacionalna čustva so bila takrat razgreta. /.../ Na Toškem čelu sta delovali dve operativni

skupini, ki sta kasneje dobili še sekundarno nalogo, da če se bo boj v Trzinu razplamtel, da bi se morali premakniti na to lokacijo in iti v podporo. To se ni zgodilo (Gorše 2013).

Pripadniki SEM so v akciji pridobili strogo zaupne načrte JLA pod zaupnim imenom »BEDEM«, iz katerih so bile razvidne načrtovane aktivnosti JLA v Sloveniji. Poleg načrtov so zajeli tudi dva oficirja KOS, ki sta prišla na Toško čelo po izgubljene načrte skupaj z vozilom, ki so ga poslali iz vojašnice Borisa Kidriča v Šentvidu, da poskusi tankistom dostaviti hrano in katerega so ustavili na blokadi (Premk 2011, 339; Tomšič 2013, 51).

Desna tankovska kolona, ki je bila napotena na letališče Brnik je skoraj neovirano prišla do Trzina, čeprav je na poti izgubila en tank na Brezovici zaradi okvare ter dve tovorni in sanitetno vozilo pri barikadi pri Brdu. Tako je do barikade v Trzinu prispela kolona sedemnajstih vozil (Remškar 2007, 59). Nakar se je pri prečkanju mostu čez potok Pšata oklepnemu transporterju pretrgala gosenica na ograji mostu. Vozilo ni moglo ne naprej ne nazaj ter se ga ni dalo umakniti, zato je blokiral prehod preostalemu delu kolone (dvema oklepnima transporterjema ter poveljniškem vozilu z radijskimi zvezami). Častnika JLA, ki sta ostala ujeta v koloni, kapetan Rade Popović⁶⁹ in major Rade Radobuljac sta želela transporter popraviti in nadaljevati pot, vendar je tamkajšnja TO in milica okrepila barikade in preprečila JLA vsakršno napredovanje (Stražar 1993, 664). Načelnik 5. PŠTO (Ljubljanske pokrajine) je ob 11.20 izdal ukaz za obkolitev in razorožitev ujetih pripadnikov JLA. Za vodjo akcije in glavnega pogajalca z JLA je bil določen načelnik 55. Območnega ŠTO kapetan Bojan Končan, ki je do 13. ure razporedil svoje enote na položaje ter pričel s pogajanjem o predaji pripadnikov JLA. Kapetan Popović in višji vodnik Bakračević⁷⁰ sta ponudbo o predaji odločno zavrnila. Ker so bili pripadniki JLA v Trzinu obkoljeni, so ob 13.30 prvič zahtevali helikopterski desant za deblokado bojnih vozil. Približno tedaj je tudi poveljnik RŠTO Janez Slapar od poveljnika 5. PŠTO podpolkovnika Mihe Butare zahteval, naj v obkolitev v Trzinu vključi tudi enoto SEM.

---

⁶⁹Kapetan Rade Popović je bil častnik varnostne službe KOS. Major Frane Radobuljac pa je bil v načelnik za zveze v 1. oklepni brigadi JLA (Švajncer 1993, 111).

⁷⁰Višji vodnik Tomislav Bakračević, ki je občasno sodeloval pri pogajanjih je bil komandir 3. mehaniziranega voda, mehanizirane čete, 1. oklepne bataljona, 1. oklepne brigade JLA (Stražar 1993, 665–666; Švajncer 1993, 111).

Ob približno 14.20 je na lokacijo prispelo okoli 20 pripadnikov SEM pod vodstvom Vinka Beznika, oboroženih z lahkim pehotnim orožjem in orožjem za protioklepni boj. Pri tem je med TO in SEM skoraj prišlo do spopada, saj pripadniki TO novih uniform SEM niso poznali in prav tako niso vedeli, da ima SEM maskirno zeleno obarvana vozila. Poleg tega, prihoda pripadnikov SEM ni nihče napovedal. Res pa je, da so bili teritorialci v okolitvi brez radijskih zvez. Beznik in Končan sta vendarle vzpostavila stik in slednji je Beznika tudi seznanil s položajem. Pripadniki SEM so se razporedili na položaje neposredno ob cesti severozahodno ter južno od blokade, medtem ko se je tamkajšnji protidiverzantski vod TO umaknil nekoliko nazaj. Končan in Beznik sta nato skupaj, s pogajanji skušala doseči vdajo kapetana Popovića,⁷¹ vendar neuspešno. Ob približno 14.50 se je v bližino blokade spustil helikopter tipa »Gazela«, kateri je obkoljenim vojakom JLA pripeljal suhe obroke in vodo. Ker je bil neoborožen so mu pripadniki TO in SEM dovolili pristati, četudi sta bila v njem častnik in podčastnik JLA, ki sta imela nalogo izvidovanja trenutnega položaja. Ko je helikopter odletel se je položaj zaostрил, saj se pripadniki JLA niso želeli vdati, pripadniki TO in SEM pa ne umakniti. Beznik in Končan sta počasi spoznala, da se spopadu ne bo moč izogniti, zato sta se začela dogovarjati o napadu. Dogovorila sta se, da TO s protioklepnim raketometom »armbrust« uniči prvo bojno vozilo, druga dva transporterja in vozilo za zveze pa prevzamejo pripadniki SEM. Strelci z »armbrusti« so dobili ustrezne ukaze.

Ker je imel poveljnik SEM Vinko Beznik na tem območju edini radijsko zvezo z nadrejenimi, je dobil obvestilo, da JLA pripravlja desant za osvoboditev obkoljenih vojakov. S tem je nemudoma seznanil Končana, ki je Popoviću zagrozil, da bodo pripadniki TO začeli streljati ob morebitnem prihodu helikopterjev. Popović se je sprenevedal, da o prihodu helikopterjev ne ve nič, kar se je kasneje izkazalo, da ni bilo res, ampak da s pogovori namerno zavlačuje. Beznik je po radijski zvezi dobil ukaz, naj uniči vozilo za zveze JLA, s čimer je seznanil Popovića, vendar do uničenja ni prišlo zaradi nadaljevanja pogajanj. Ob približno 18. uri je Beznik zaradi višjega ukaza predal

---

⁷¹Beznik in Popović sta bila znanca iz časov šolanja na Vojni akademiji v Pančevu (Radobuljac v Remškar 2007, 65).

poveljstvo nad pripadniki SEM svojemu namestniku in odšel na drugo nalogo. Nekaj minut kasneje pa je že bilo slišati brnenje helikopterskih motorjev JLA. Dogovorjeno je bilo, da prevzame boj s helikopterji diverzantski vod TO, boj z oklepniki pa SEM s preostalimi pripadniki TO. Iz ljubljanske smeri sta priletela 2 helikopterja, ki sta nekaj časa krožila nad območjem nato pa sta se spustila na tamkajšnjem travniku. Izkrcalo se je 26 pripadnikov SE JLA pod vodstvom kapetana Duška Popovića. Sledilo je streljanje med pripadniki JLA in TO, da sta se helikopterja umaknila. Pripadniki SEM so udarili po oklepnikih ob cesti z »armbrusti« in uničili vozilo za zveze ter onemogočili še druga dva oklepna transporterja. Del enote se je moral umakniti praktično ob začetku spopada, saj so se znašli v navzkrižnem ognju. Zaradi več smrti⁷² v svojem moštvu so se vojaki JLA začeli predajati, medtem ko se je enota diverzantskega odreda JLA umaknila na območje Depale vasi. Zajete vojake JLA je SEM odpeljala s seboj v Ljubljano ko so se po boju umaknili z območja. Na lokaciji je ostal le še zadnji oklepnik z devetimi oboroženimi vojaki JLA, kateri so se po nekajurnih pogajanjih, okoli 22.30 tudi vdali. Z nočjo pa še ni prišlo do razpleta dogodkov v Trzinu (Stražar, 1993; 666–672; Švajncer 1993, 111–113; Premk 2011, 329–332).

SE JLA se je medtem izmaknila do hiše Staneta Koritnika pri Depali vasi. Med umikanjem so zajeli tri talce, ki so ravno izstopili iz vlaka v Trzinu – Iztoka in Vlada Seničarja ter Camara Jantulaja. Iztok Seničar in Camar Jantulaj sta morala poskrbeti za mrtvega in ranjenega vojaka v enoti JLA. Po slednjega je prišlo rešilno vozilo in oba civilista so izpustili, Vlada Seničarja pa odvedli s seboj. Vojaki so do naslednjega dne, do 4. ure zjutraj ostali v hiši Staneta Koritnika, ki so jo razdejali in izropali, nakar so se razdelili v tri skupine in se skrili v bližnjem gozdu. Vladu Seničarju se je uspelo rešiti, tri skupine JLA pa so se ponovno združile. Po opozorilu, da je v Depali vasi SE JLA so bili na območje napoteni pripadniki 4. jurišnega odreda TO, ki so obkolili območje. O dogajanju je bila obveščena tudi SEM. Ponovno so se pripeljali na to območje brez vnaprejšnjega obvestila in ponovno je skoraj prišlo do oboroženega boja med SEM in TO,

---

⁷²V spopadu so bili ubiti pripadniki JLA: Slobodan Stojkovič, Ratko Jovanović, Dušan Peno in Domagoj Sotinac. Med pripadniki TO je bil ubit Edvard Peperko. V Klinični center v Ljubljano so pripeljali 17 ranjencev, od tega 8 pripadnikov TO, enega pripadnika SEM, 2 civilista ter 6 vojakov JLA (Premk 2011, 332).

saj so jih slednji zamenjali za JLA. Izstreljen je bil celo strel, ki pa je na srečo zgrešil. SEM je začela izvajati pregled naselja in širše okolice na območju Depale vasi. Dolgotrajno pregledovanje je obrodilo sadove, saj so pripadniki SEM opazili poškodovano hišo in zapuščeno terensko vozilo s prestreljenim steklom. V bližini so našli »niške specialce«. Izstreljena sta bila dva rafala, potem pa je bil kapetanu Popoviću postavljen ultimatum, naj se preda. To je s svojimi vojaki tudi storil (Švajncer 1993, 113; Premk 2011, 332; Tomšič 2013, 51). Gorše (2013) se tako spominja dogodkov:

V Trzinu (Depali vasi op. a.) smo si postavili varovanje iz vrhov hiš, tako da bi lahko na cilje delovali prikrito. Ko smo stiskali obroč okoli »JLA-jevcev«, »niških specialcev« jih najprej nismo našli. Kasneje smo šli pogledat tudi še tja, do zadnjih oddaljenih hiš, kjer pa smo jih našli, da so se skrivali. Tam smo našli pripadnike, ki so se tudi preoblekli iz uniform, da bi se v civilnih oblačilih izmuznili obroču, ki smo ga delali okoli njih. Oblačila so dobili v hišah, kjer so bili Slovenci. Tam se spomnim, so vdrli v eno hišo in jo »demolirali«, izropali, pokradli marsikaj, čeprav se o tem ni toliko govorilo. Mi smo jih takrat imeli. Tam je bila ženska, ki je tam živela, JLA pa se je skrivala v okolici. Ona je jokala kako so vse vzeli in to, ampak sem jo vseeno prepričal, da če ima kaj kruha in vode, naj odnese vojakom. Vse kar ima od hrane. Sicer ji to ni najbolj odgovarjalo, ampak je vseeno naredila. Midva s poveljnikom (kapetanom Popovićem op. a.) pa sva se tam usedla in začela pogajati. Jaz sem rekel: »Tako to ne gre, kako lahko kradejo in ropajo?« Pa je začel nazaj groziti, da ve kako imam razporejeno enoto in da mi bo pobil vse ljudi. Takrat sem pa tudi jaz zagrozil nazaj: »Lahko da bomo imeli kakšno žrtev, ampak potem se tudi vi ne boste več vrnili domov. Ali res hočete imeti grobove tukaj?« Nekaj časa sva se še pogovarjala, pogajala. On se je vmes enkrat celo posvetoval s svojimi podrejenimi, na koncu pa sva celo spila šilce domačega in to je bilo to. Enota se je predala in smo jo zajeli in odpeljali. Ponavadi so potem prišli z »maricami«, ampak je bilo odvisno. Odvisno od situacije je bilo, kdo jih je odpeljal. Ali smo bili mi ali TO ali celo PEM. So jih odpeljali v zbirne centre, kjer so potem ostale službe delale z njimi, jih izpraševale in podobno.

2.5.1.2 Zavzetje prisluškovalnega centra JLA na Rožniku

Na Šišenskem hribu (429 m) na pobočju Rožnika nad Ljubljano je imela JLA prisluškovalni center oziroma Center za elektronska dejstva. Namenjen je bil prisluškovanju ter opremljen z radijskimi in elektronskimi sredstvi. Center je spremljal

zveze znotraj Slovenije, pri čemer je lahko prisluškoval republiškemu vodstvu in TO ter jih oviral. Ukaz za zavzetje centra je preko poveljnika 5. PŠTO podpolkovnika Mihe Butare, 28. junija 1991, posredoval načelnik varnostno-obveščevalne službe Andrej Lovšin v imenu republiškega sekretarja za obrambo. Naloga je bila zaupana stotniku Miroslavu Debelaku. Ta je v večeru, z 21 pripadniki TO, center obkolil ter osebje centra prisilil k vdaji. PŠTO je medtem dobil informacijo, da na Rožnik prihajajo »specialci« JLA, ki naj bi enoto TO poklali. Aktivirana je bila SEM. Enota TO se je po 21. uri začela umikati z Rožnika, kljub nevarnosti, da se v mraku sreča s pripadniki SEM. SEM je v izpraznjen radijsko-prisluškovalni center vstopila ponoči ter se postavila v obrambno formacijo za morebiten spopad. Do tega ni prišlo. SEM je po ukazih nadrejenih s strelnim orožjem uničila del radijske opreme (Švajncer 1993, 115–116; Premk 2011, 343).

2.5.1.3 Mokronog

V soboto popoldan, 29. junija 1991, je odhod pripadnikov SEM na pomoč enotam, ki so blokirale kolono JLA pri Medvedjeku v zadnjem trenutku preprečila novica o nasilnem prevzemu poveljstva v skladišču goriva JLA v Mokronogu, ki ga je izvedel praporščak Dragomir Grujović. Ta se namreč ni strinjal z razorožitvijo enote za varovanje skladišča, ki naj bi se zgodila istega dne. Kljub temu, da je več kot desetim vojakom uspelo zbežati in se predati TO, je Grujović s preostalimi dvajsetimi možmi postavil uspešno obrambo skladišča. Nato je praporščak začel groziti z uničenjem goriva v skladišču, kar je imelo potencial ogromne ekološke katastrofe v primeru eksplozije oziroma izlitja⁷³. Zahteval je naj se skladišču TO ne približuje, da se osebju v skladišču zagotavlja oskrbo s hrano in vodo ter se deblokira kolone JLA na cesti pri Trebnjem⁷⁴. Zaradi nevarnosti je na lokacijo prispela SEM pod poveljstvom Beznika in skupaj s PEM in TO vzpostavila širšo blokado območja. To je pomenilo, da so evakuirali prebivalce iz bližnje okolice. SEM je medtem pripravila načrt za vpad v skladišče ter ujetje oziroma likvidacijo Grujovića⁷⁵, ki pa ni bil izvršen. Zaplet je pridobil politično konotacijo in tudi razplet. Slednji se je zgodil, kot

---

⁷³V skladišču je bilo shranjeno 7,5 milijona litrov goriva. Rezervoarji so bili vgrajeni v hrib, poleg tega je bilo tam še skladišče orožja in streliva (Ravbar 2011, 225).

⁷⁴Koloni naj bi dovolili oditi v skladišče v Mokronog, kjer bi jim Grujović odredil namestitev (Kolšek 2001, 221).

⁷⁵Grujević je bil v naslednjih dneh s strani vojaškega vodstva JLA povišan v poročnika (Ravbar 2011, 226–227).

dogovor med Lojzetom Peterletom in generalom Konradom Kolškom, v katerem se je kolona JLA pri Trebnjem začela vračati proti Zagrebu. Vseeno TO skladišča ni mogla prevzeti do odhoda JLA iz Slovenije, oktobra 1991 (Kolšek 2001, 220–221; Ravbar 2011, 225–227).

2.5.1.4 Rajko Meh

SEM je med vojno uspešno tajno sodelovala s komandantom bataljona vojne policije JLA v vojašnici Šentvid, Rajkom Mehom. Meh je bil Slovenec, ki je med osamosvojitveni procesi SEM prinašal informacije o dogajanju znotraj JLA. Ko so se razmere zaostrele, je bilo potrebno organizirati njegov prestop in skrivanje njega, žene in dveh otrok. Uspešno so jih namestili na tajnih lokacijah, kjer so dočakali umik JLA (Bukovec 2007; Tomšič 2013, 52):

Ko se je začela vojna oziroma ko so se začele vrstiti napetosti med nami in JLA, smo stopili v kontakt s poveljnikom v vojašnici Šentvid, Mehom. Oziroma natančneje, on je stopil v kontakt z nami. V bistvu je takoj želel prebežati na našo stran, vendar mu nekako nismo pustili, saj je bil kar visoko »rangiran« v vojašnici in nam je pridobival koristne informacije. Bil je poveljnik vojaške policije, praktično našega direktnega nasprotnika v tistem trenutku. Recimo, njegova enota je šla zasesti štab TO na Prežihovi. Vedno smo imeli stik z njim, vendar je bilo tako, da se ni smel izdati. Pravzaprav nobeden, razen mogoče štirih ljudi, ni vedel, da je on v bistvu na naši strani in dela za nas. Vendar se ni smel izdati. Tako je ob zasedbi Prežihove bila vanj celo uperjena ostrostrelna puška. Ko se je vojašnica v Šentvidu zaprla (s pričetkom spopadov op. a.) je bila zavarovana »v nulo«. Imeli so celo BOV-e, s katerimi bi lahko streljali na Šmarno goro. Vendar je Meh poznal varovanje celotne vojašnice, straže, prav tako kje so možni prehodi med minsko eksplozivnimi sredstvi, ki so jih nastavili. Tako smo vseeno dobivali nekako podatke od njega, tudi preko njegove žene. Relativno dobro je poznal načrt varovanja vojašnice. /.../ Takrat kmalu pa se tudi Meha ni dalo več zaščititi. Preveč je bil že sumljiv znotraj vojašnice, ker je tudi tam delovala KOS. Zato smo ga morali spraviti ven. Ker je poznal načrte in možnosti izhodov je tako pobegnil. Jaz sem ga nato pričakal tam na nekem polju, kjer smo ga hitro sprejeli in nato kar se da hitro spravili na Vodnikovo. Nato pa smo skrili njega in njegovo družino, mislim da pri neki sodelavki doma. Bali smo se kakšnih povračilnih ukrepov KOS-a. Mislim da je potem tam ostal do konca vojne. Dolgo časa so ga še imeli za izdajalca, v bistvu pa je že od vsega začetka deloval z nami in nam dajal

neposredne podatke o vsem dogajanju znotraj vojašnice. Seveda kasneje, ko se je izvedela resnica je bil celo odlikovan. V tistih časih to ni bil edini primer. Ta je eden bolj znanih. Bilo je kar več takih, ki so bili za osamosvojitve in so hoteli takoj prestopiti na našo stran. Pa če tako v »hecu« rečem, jim nismo pustili. Bili so bolj pomembni, da so ostali znotraj JLA oziroma tistega ustroja v katerem so pač bili, ker smo s tem vedeli kaj počne naš sovražnik in smo tako dobivali najbolj ažurne informacije ter se prilagajali. Res pa je, da je tako delovala tudi kontraobveščevalna dejavnost (Gorše 2013). /.../

2.5.1.5 Ostale akcije

SEM je bila do konca oktobra 1991 vpletena še v druge, mogoče manj odmevne, a zato nič manj pomembne aktivnosti:

(1) Enota za PDZ je imela v tem času več akcij. Po delnem umiku enot JLA iz barikad na Medvedjeku je izvajala protibombno zaščito ter pregledovala onemogočena vozila ali so minirana. Podoben pregled je bil izveden tudi na Brniškem letališču, zaradi informacij o sabotajah KOS. V Postojni so opravili razminiranje eksplozivnih sredstev. Na območju Krškega so naredili ogled krajev eksplozij na daljnovodih ter opravili razminiranje preostalih nastavljenih eksplozivnih teles⁷⁶ (Beznik 2013; Tomšič 2013, 52): »Pri Krškem smo morali delovati proti eksplozivnim sredstvom, ki so bila nastavljena na daljnovode. Naša pirotehnična skupina (PDZ op. a.) je potem to vse demontirala in deminirala, tako da ni prišlo do nadaljnjih nevarnosti (Gorše 2013).«

Enota za PDZ je imela še prav posebno nalogo, in sicer izdelavo prvih in hkrati edinih protiklepnih min domače proizvodnje (Tomšič 2013, 52): »Fantje so imeli ogromno znanja na tem področju in so res obvladali vse. Šli so tako daleč, da so izdelovali lastna eksplozivna sredstva. Tam so topili in vliвали eksploziv in ga pripravili za uporabo za nas (Beznik 2013).«

(2) SEM je izvajala naloge varovanja najvišjih predstavnikov domače in tuje oblasti v Republiki Sloveniji in tujini. Tako so v noči, 29. junija 1991, organizirali priprave ter tudi varovali izredno zasedanje Skupščine Slovenije, ki je bila sklicana tajno. Pred tem so

---

⁷⁶Na območje Krškega je bila napotena tudi »splošna« skupina SEM, ki je lokalni milici pomagala pri varovanju objektov (Tomšič 2013, 52).

istega dne varovali tudi sestanek med republiškima sekretarjema Bavčarjem in Janšo ter generalom JLA Andrijo Rašeto v objektu RSNZ. V juliju 1991 so spremljali vlak s predsednikom Kučanom, ki je bil namenjen v Avstrijo na srečanje z nemškim zunanjim ministrom (TV Slovenija 1991; Beznik 2013). Mehanizirana enota je z oklepnimi vozili TAM, oboroženimi s protiletalskimi mitraljezi, varovala vitalne objekte v centru Ljubljane (Rudolf 2009, 47).

(3) Pripadniki SEM so sodelovali pri zagotavljanju opreme in oborožitve za potrebe oboroženega odpora Republike Slovenije (Tomšič 2013, 52). Na primer pri akciji »Hrast«, kjer so skupaj s TO sodelovali pri nabavi, zavarovanju, prevozu, prevzemu in montaži radijskih postaj »Racal«. Ali pa pri akciji »Kanal«, kjer so sodelovali pri pripravi in zavarovanju ter izvedbi prevoza orožja iz pristanišča Koper v Kočevsko Reko (Postanivojak.si 2014). Podobnih prevozov na tajne lokacije je bilo veliko. Na primer iz zasedenih skladišč v Borovnici in Borovljah, iz letališča Brnik ter iz Avstrije in Hrvaške.

(4) Del SEM je bil za časa blokad pri Medvedjeku premaknjen na območje Dolenjske, kjer je skupaj s TO postavljaj blokade na cesti pri Beli Cerkvi, za primer, če bi prišlo do preboja oklepnih enot JLA (Tomšič 2013, 52; Beznik 2013).

(5) SEM je izvajala tudi observacije in patrolje (Vašl 2013). Po sprejetem dogovoru o premirju 6. julija 1991, je SEM skrbela za varnost v širši okolici vojaškega letališča Cerklje pri Krki, kjer so se predvsem z njeno pomočjo končale provokacije s strani pripadnikov JLA, ki so bili tam nastanjeni do odhoda iz Slovenije, do domačega prebivalstva (Tomšič 2013, 52).

(6) SEM je sodelovala tudi pri iskanju in prijetju nevarnih oseb. Tako je pri Delavskem domu v Ljubljani izvedla blokado območja in preiskavo objekta, ker je iskala neznanega strelca na policijsko patroljo. Bila je zraven tudi pri postavitvi blokade ob poskusu zajetja morilca miličnika pri Smeltu v Ljubljani, ki se je zanj končal tragično⁷⁷. In pri sledenju

---

⁷⁷Več o tem glej: Brankovič, Jure. 2014. Z »napadom diverzantov JLA« so skrili strelski pohod teritorialca. *RTVSLO MMC*, 1. julij. Dostopno prek: <http://www.rtv slo.si/slovenija/z-napadom-diverzantov-jla-so>

ter poskusu zajetja glavnega obveščevalnega oficirja iz Postojnske vojašnice (Tomšič 2013, 52; Beznik 2013).

Zadnja pomembna naloga SEM povezana z osamosvajanjem, v obdobju od avgusta 1990 do oktobra 1991 ter samim oboroženim spopadom v Sloveniji pa je bila zagotavljanje varnosti ob odhodu vojakov JLA iz Republike Slovenije v Koprno. Ta akcija se je zaključila 26. oktobra 1991 ob polnoči (Tomšič 2013, 54)

3 ZAKLJUČEK

Kot izhodišče za analizo sem si v uvodu diplomskega dela postavil naslednjo hipotezo: Specialna enota milice je kot oborožena policijska sila v obdobju od avgusta 1990 do konca leta 1991 poleg policijskih nalog izvajala akcije vključene v obrambne načrte Republike Slovenije, vključno z vojaškim delovanjem v spopadih za obrambo neodvisnosti države junija in julija 1991.

Če zgornjo trditev analiziram, ugotovim, da so skozi razvoj SE opredeljevale predvsem različne notranje organizacijske vpetosti v okviru Ministrstva za notranje zadeve in policije ter različna poimenovanja. Medtem ko so temeljne naloge enote ostale bolj ali manj nespremenjene – protiteroristično delovanje in izvajanje najzahtevnejših nalog, kot so: prijetje storilcev najhujših kaznivih dejanj, naloge na področju protibombne zaščite, varovanje najvišjih domačih in tujih predstavnikov oblasti, spremstva vrednostnih ali nevarnih pošiljk, opravljanje nalog ob naravnih in drugih nesrečah ter druge naloge, ki bi drugim enotam policije predstavljale logistično in kadrovsko težavo (Tomšič 2013, 14-15). Tako je bilo tudi v letih 1990 – 1991, ko je SEM dobila še dodatno zadolžitev. Aktivno je bila vključena v procese osamosvajanja Republike Slovenije.

Njene uradne naloge v preučevanem obdobju so bile: usposabljanje pripadnikov SEM; protiteroristično delovanje; načrtovanje, priprava in izvedba nalog povezanih z najtežjimi kaznivimi dejanji; zavarovanje najvišjih predstavnikov domače in tuje oblasti; varovanje

---

skrili-strelski-pohod-teritorialca/340652 (6. julij 2014).

letal in ladij; delovanje ob hujših elementarnih in drugih nesrečah; delovanje ob hujših neredih in demonstracijah; nudenje pomoči in inštrukcij pri izvajanju usposabljanja enot in služb ONZ ter struktur izven ONZ; druge naloge, ki jih je odredil republiški sekretar za notranje zadeve ali njegov pooblaščenec.

Prav na podlagi zadnje določbe, ki je predvidevala tudi naloge, katere lahko odredi republiški sekretar za notranje zadeve, se je z ustanovitvijo SEM ta že takoj pričela prilagajati na izzive vzpostavljanja slovenskih obrambnih struktur in posledično na osamosvojitve Slovenije. Tako je že v samem začetku prilagodila celotno usposabljanje delovanju v vojnih razmerah zase, za druge enote milice in tudi za pripadnike TO. Popolnila se je z orožjem in tehničnimi sredstvi ter pričela aktivno zagotavljati varnost posameznikov, ki so vodili in realizirali osamosvojitvene aktivnosti. Sem je spadalo tako politično vodstvo, ki je bilo s strani SEM varovano 24 ur na dan, kot pripadniki milice oziroma TO, ki so bili v stiku s SEM le pri premeščanju in razporejanju oborožitve in opreme na tajne lokacije. SEM je tudi vzpostavila učinkovit nadzor nad delovanjem obveščevalnih struktur nasprotnika (JLA, KOS) ter o njem zbirala podatke. Izvajala pa je še razne druge aktivnosti v zvezi s pripravami enot milice in TO na dogodke, ki so rezultirali v oboroženem spopadu konec junija 1991.

SEM je tudi aktivno sodelovala v oboroženem spopadu za obrambo neodvisnosti Republike Slovenije. V večini primerov je SEM med oboroženim spopadom v Sloveniji sodelovala pri obkolitvi, pogajanjih in zajetju pripadnikov JLA. Z JLA pa se je direktno spopadla v Trzinu, kjer so s svojo prisotnostjo vplivali tudi na druge slovenske enote: »Ko sem mu (Bezniku op. a.) razložil naše položaje ter situacijo, me je opozoril, da bo verjetno kmalu prišlo do oboroženega spopada ter preveril, če lahko računa na našo podporo (TO op. a.). Moj odgovor je bil pritrdilen s pripombo, da bodo glavno težo morali prevzeti sami, saj imajo bistveno več izkušenj, znanja, predvsem pa neprimerno boljšo oborožitev. (Kvas v Gjergjek 2007, 40)«

»Še danes lahko zatrdim, da bi glede na nadaljnji razvoj dogodkov, brez SEM veliko pripadnikov našega voda v Trzinu izgubilo življenje (Kvas v Gjergjek 2007, 65).«

Če uvodno hipotezo verificiram, vidim da je SEM v obdobju od avgusta 1990 do konca leta 1991 bila zmožna izvajati policijske naloge in je to tudi počela, vendar v manjši meri, saj je bilo primarno delovanje enote usmerjeno v vzpostavljanje obrambnih načrtov Republike Slovenije ter v akcije za obrambo države med »desetdnevnim« oboroženim spopadom, kamor se je SEM vključila. Zato lahko po analizi pisnih in ustnih virov, ki so mi bili na razpolago, hipotezo diplomskega dela v celoti potrdim.

4 LITERATURA

Armyrecognition.com. 2014. *EPD MBB CROSSBOW ARMBRUST Antitank Weapon*. Dostopno prek: <http://www.armyrecognition.com/forum/viewtopic.php?p=7606&sid=ab205597bcdcd9695821b51a53ab5084> (1. julij 2014).

Beznik, Vinko. 2013. Intervju z avtorjem. Ljubljana, 26. avgust.

Bukovec, Tomaž. 2007. Rajko Meh: Ožigosani se je vrnil kot junak. *Nedeljski dnevnik*, 27. junij. Dostopno prek: <http://www.dnevnik.si/nedeljski/aktualno/253798> (6. julij 2014).

Bukovnik, Anton. 2002. *Sever*. Ljubljana: Zveza policijskih veteranskih društev SEVER.

Čelik, Pavle. 1992. *Izza barikad*. Ljubljana: Delo, Slovenske novice.

Čepič, Zdenko, Filip Čuček, Jure Gašparič, Damijan Guštin, Božo Repe in Uroš Svete. 2010. *Prikrita modra mreža: Organi za notranje zadeve Republike Slovenije v projektu MSNZ leta 1990*. Ljubljana: Zveza policijskih veteranskih društev SEVER, Inštitut za novejšo zgodovino.

Čepič, Zdenko. 2010. Jugoslovanska vojska in slovenska milica v vrtincu politike ob koncu osemdesetih let V *Prikrita modra mreža: Organi za notranje zadeve Republike Slovenije v projektu MSNZ leta 1990*, ur. Zdenko Čepič, 44-76. Ljubljana: Zveza

policijskih veteranskih društev SEVER, Inštitut za novejšo zgodovino.

Čuček, Filip. 2010. Oblikovanje modre mreže V *Prikrita modra mreža: Organi za notranje zadeve Republike Slovenije v projektu MSNZ leta 1990*, ur. Zdenko Čepič, 132-223. Ljubljana: Zveza policijskih veteranskih društev SEVER, Inštitut za novejšo zgodovino.

Čuček, Matjaž. 2005. *Orožje, oprema in eksplozivne snovi policijskih specialnih enot v Evropi*. Diplomsko delo. Ljubljana: Fakulteta za policijsko-varnostne vede.

Debeljak, Biserka. 2006. *Muzej organov Ministrstva za notranje zadeve: katalog in zapiski o zgodovini muzeja, muzejskih predmetih in ljudeh, ki so ga ustvarili*. Ljubljana: Ministrstvo za notranje zadeve. Dostopno prek: <http://www.policija.si/images/stories/Publikacije/PDF/muzej.pdf> (19. junij 2014).

Dreisiebner, Avgust. 2006. *Specialna oklepna vozila v Specialni enoti Generalne policijske uprave in njihov pomen za policijo v Sloveniji*. Diplomsko delo. Ljubljana: Fakulteta za varnostne vede.

G. V. 2014. Umrli Martin Špegelj – zagovornik skupne obrambe Slovenije in Hrvaške. *RTVSLO MMC*, 11. maj. Dostopno prek: <http://www.rtv slo.si/svet/umrl-martin-spegelj-zagovornik-skupne-obrambe-slovenije-in-hrvaske/336620> (3. julij 2014).

Gašparič, Jure. 2010a. Vloga organov za notranje zadeve pri oblikovanju obrambnih sil Republike Slovenije V *Prikrita modra mreža: Organi za notranje zadeve Republike Slovenije v projektu MSNZ leta 1990*, ur. Zdenko Čepič, 77-110. Ljubljana: Zveza policijskih veteranskih društev SEVER, Inštitut za novejšo zgodovino.

--- 2010b. Uvod V *Prikrita modra mreža: Organi za notranje zadeve Republike Slovenije v projektu MSNZ leta 1990*, ur. Zdenko Čepič, 8-17. Ljubljana: Zveza policijskih veteranskih društev SEVER, Inštitut za novejšo zgodovino.

Gjergjek, Ladislav. 2007. *Vojaški spopad v Trzinu leta 1991*. Diplomsko delo. Dostopno prek: <http://dk.fdv.uni-lj.si/diplomska/pdfs/Gjergjek-Ladislav.PDF> (4. julij 2014).

Gorenak, Vinko, Srečko Felix Krope in Marko Tanasić. 2007. *Evropske specialne policijske enote*. Ljubljana: Fakulteta za varnostne vede.

Gorše, Dušan. 2013. Intervju z avtorjem. Ljubljana, 19. avgust.

Heckler-Koch.com. 2014. *MP5*. Dostopno prek: <http://www.heckler-koch.com/en/products/military/submachine-guns/mp5/mp5/overview.html> (25. junij 2014).

Janša, Janez. 1992. *Premiki: nastajanje in obramba slovenske države 1988-1992*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Kladnik, Tomaž, Boris Bolfek, Albin Mikulič, Ana Brodnik, Gregor Kastelic, Matjaž Ravbar, Rok Filipčič, Martin Premk, Blaž Torkar, Mladen Horvat, Simona Pörš in Zvezdan Marković. 2011. *Vojaška obramba Slovenije 1990/1991*. Ljubljana: Defensor.

Kolenc, Tadeja. 2002. *Slovenska policija*. Ljubljana: Ministrstvo za notranje zadeve Republike Slovenije, Policija, Generalna policijska uprava.

Kolšek, Konrad. 2001. *Spomini na začetek oboroženega spopada v Jugoslaviji 1991*. Maribor: Obzorja.

Kranjc, Marijan F. 2004. Načrt »Feniks« in operativna akcija »Raduša-72« V *Zarote in atentati na Tita*, 355-365. Grosuplje: Grafis Trade. Dostopno prek: http://home.amis.net/marijank/dok/Akcija_Radusa72.pdf (19. junij 2014).

Leščanec, Stanko in Franc Klemenčič. 2011. 35 let Oddelka za protibombno zaščito – od rentgenskih operaterjev do bombnih tehnikov. *Revija Varnost* 59 (4): 11-14.

Ličina, Dušan. 2003. *Specialna oklepna vozila v Specialni enoti Generalne policijske uprave in njihova taktična uporaba*. Diplomsko delo. Ljubljana: Policijska akademija.

Miklavžin, Ludvik. 2003. *Posebna znanja v Specialni enoti policije*. Diplomsko delo. Ljubljana: Visoka policijsko-varnostna šola.

Mikulič, Albin. 2005. *Uporniki z razlogom*. Ljubljana: Ministrstvo za obrambo RS, Slovenska vojska, Vojaški muzej Slovenije.

--- ur. 2006. *Vojna za Slovenijo 1991*. Ljubljana: Vojaški muzej Slovenije.

--- 2011. Manevrska struktura narodne zaščite in 1. Specialna brigada MORIS V *Vojaška obramba Slovenije 1990/1991*, 133-162. Ljubljana: Defensor.

Mycity-military.com. 2014a. *Jugoslovenski »Škorpion« - automatski pištolj M.84*. Dostopno prek: <http://www.mycity-military.com/Pesadijsko-naoruzanje-municija-i-oprema/Jugoslovenski-Skorpion-automatski-pistolj-M-84.html> (1. julij 2014).

--- 2014b. *Ručni bacač RB M-57*. Dostopno prek: <http://www.mycity-military.com/Artiljerija-municija-i-protivoklopna-sredstva/Rucni-bacac-RB-M-57.html> (1. julij 2014).

Odločba o ustanovitvi Čete milice št. 43/15-S-22/40-S-10/72. (27. december 1972).

Odločba o ustanovitvi, delovnem področju in notranji organizaciji Specialne enote milice RSNZ RS št. 0432-16-Z-221-01/5-90. (23. avgust 1990).

Odločba o ustanovitvi, delovnem področju in notranji organizaciji Zaščitne enote milice RSNZ št. 25/5-Z-157/78. (1. avgust 1978)

Odločba o ustanovitvi Specialne enote št. 21-Z-180/15-72. (27. december 1972).

Oocities.org. 2014a. *Zastava M70*. Dostopno prek: http://www.oocities.org/dswahilly/AP_M70.htm (19. junij 2014).

--- 2014b. *Zastava M57*. Dostopno prek: http://www.oocities.org/dswahilly/PI_M57.htm (19. junij 2014).

--- 2014c. *RNR M80 Zolja*. Dostopno prek: http://www.oocities.org/dswahilly/rnr_m80_zolja.htm (23. junij 2014).

Perko, Borut. 2011. Udbini kadri na šefovskih stolčkih. *Slovenske novice*, 27. november. Dostopno prek: <http://www.slovenskenovice.si/novice/slovenija/udbini-kadri-na-sefovskih-stolckih> (29. junij 2014).

Postanivojak.si. 2014. *Spominski znaki*. Dostopno prek: <http://www.postanivojak.si/index.php?id=554> (. julij 2014).

Pooblastilo št. 0214-2-SZ-556/90. (31. avgust 1990).

Premk, Martin. 2011. Ljubljanska pokrajina TO V *Vojaška obramba Slovenije 1990/1991*, 323-356. Ljubljana: Defensor.

Pungaršek, Boštjan. 2009. *Vloga policijskih specialnih enot pri zagotavljanju nacionalne in mednarodne varnosti*. Specialistično delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede. Dostopno prek: http://dk.fdv.uni-lj.si/specialisticna/pdfs/spec_pungarsek-bostjan.pdf (19. junij 2014).

Ravbar, Matjaž. 2011. Dolenjska pokrajina TO V *Vojaška obramba Slovenije 1990/1991*, 201-245. Ljubljana: Defensor.

Remškar. Sanja. 2007. *Občina Vrhnika v času vojne za Slovenijo 1991*. Diplomsko delo.

Dostopno prek: <http://dk.fdv.uni-lj.si/diplomska/pdfs/remskar-sanja.pdf> (4. julij 2014).

Repe, Božo. 2002. *Jutri je nov dan: Slovenci in razpad Jugoslavije*. Ljubljana: Modrijan.

Rudolf, Marko. 2009. *Namen in uporaba posebnih vozil v Specialni enoti policije*. Diplomsko delo. Ljubljana: Fakulteta za upravo. Dostopno prek: <http://www2.fu.uni-lj.si/diplome/pdfs/diplomska/rudolfmarko.pdf> (25. junij 2014).

SDS.si. 2014. *Življenjepis - Od političnega zapornika do predsednika vlade*. Dostopno prek: http://www.sds.si/file/2012/2/jansa_zivljenjepis_160212/CV_PV_daljsi.pdf (28. junij 2014).

Slovenska vojska. 2014. *Lahka pehotna in podporna oborožitev – Pištola 9 mm Berretta M92 FS*. Dostopno prek: <http://www.slovenskavojska.si/oborozitev-in-oprema/lahka-pehotna-oborozitev/polavtomatska-pistola-9-mm/> (23. junij 2014).

Specijalac.net. 2014. *Ručni raketni bacač M79 90mm OSA*. Dostopno prek: <http://www.specijalac.net/rucni-raketni-bacac-m79-90mm-osa/> (1. julij 2014).

Stražar, Stane. 1993. *Mengeš in Trzin skozi čas*. Ljubljana: Krajevna skupnost Mengeš in Trzin.

Švajncer, Janez J.. 1993. *Teritorialna obramba Republike Slovenije v vojni za svobodno in samostojno Slovenijo 1991*. Ljubljana: Viharnik.

Tomšič, Matjaž. 2013. *Specialna enota*. Ljubljana: Ministrstvo za notranje zadeve Republike Slovenije, Policija.

TV Slovenija. 1991. *Slovenija na barikadah*. Dostopno prek: <http://ava.rtv slo.si/predvajaj/slovenija-na-barikadah-dokumentarna-oddaja/ava2.16006/> (6. julij 2014).

--- 1992. *Operacija 2-1-13-62*. Dostopno prek: <http://ava.rtvsto.si/predvajaj/operacija-2-1-13-62-dokumentarna-oddaja/ava2.69337618/> (30. junij 2014).

Uredništvo CZ. 1991. *Vojna za Slovenijo*. Ljubljana: Cankarjeva založba.

Vašl, Bojan. 2013. Intervju z avtorjem. Medvode, 12. avgust.

Vivod, Domen. 1994. *Specialna policijska taktika*. Ljubljana: ZAMP.

Žužek, Aleš. 2011. Pekre – uvod v osamosvojitveno vojno. *RTVSLO MMC*, 23. maj. Dostopno prek: <http://www.rtvsto.si/slovenija/pekre-uvod-v-osamosvojitveno-vojno/258134> (1. julij 2014).